

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการ เสนอ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอ เสนอ เป็นลำดับชั้นคอนดังนี้

1. วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

1.1 การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

- ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน
- ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน
- ผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน
- หลักการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

1.2 การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

- ความหมายของการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
- จุดมุ่งหมายของการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
- หลักการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
- ขอบข่ายของการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
- ผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
- แนวทางในการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการศึกษา การนิเทศการสอนและการนิเทศ

แบบคลินิก

1.4 การนิเทศแบบคลินิก

- ความหมายของการนิเทศแบบคลินิก
- ความเชื่อพื้นฐานและธรรมชาติของการนิเทศแบบคลินิก
- กระบวนการของการนิเทศแบบคลินิก (วิธีการนิเทศแบบคลินิก)
- เทคนิคและวิธีการนิเทศทางอ้อม
- เทคนิคการประชุมก่อนการสังเกตการสอน
- เทคนิคการให้ข้อมูลป้อนกลับในการประชุมนิเทศ

015763

- แนวคิดในการส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิก
- การส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิกภายในโรงเรียน
- หลุมพรางของการนำการนิเทศแบบคลินิกไปใช้ในโรงเรียน
- หลักสูตรการอบรมผู้นิเทศแบบคลินิก

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ได้มีผู้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

อาคม จันทสุนทร (2527: ภาคผนวก 25) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นการจัดการนิเทศการศึกษาโดยบุคลากรในโรงเรียนเอง ผู้นิเทศจะได้แก่ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หรือหัวหน้าสายวิชา และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่โรงเรียนคัดเลือกและแต่งตั้งขึ้น

สงัด อุทรานันท์ (2529: 200) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน คือ กระบวนการทำงานของผู้บริหารโรงเรียน (หรือผู้ได้รับมอบหมาย) ในการพัฒนาคุณภาพการทำงานของครูและบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

สิปพนนท์ เกตุทัต (2518: 132) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นการนิเทศการศึกษา โดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียนเอง เป็นผู้นิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หรือหัวหน้าหมวดวิชา รวมทั้งครูที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ ตลอดจนมีประสบการณ์ในการสอน เฉพาะสาขาวิชา บุคลากรเหล่านี้จะต้องสามารถทำการนิเทศครูในโรงเรียน ในรูปของการ เป็นที่ปรึกษา การปรึกษางานในหมู่คณะ การให้ความรู้เพิ่มเติม โดยถือหลักการฝึกกำลังกันปฏิบัติงานให้สำเร็จด้วยดีได้

จากความหมายของนักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิที่กล่าวมานี้ พอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการในการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารและบุคลากรภายใน

โรงเรียนร่วมมือกันจัดทำขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ชี้แจงถึงความจำเป็นในเรื่องการนิเทศภายในโรงเรียนพอจะสรุปได้ดังนี้

สถาบันโรงเรียน เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลัก ซึ่งจะต้องยึดปฏิบัติและพัฒนาการให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นอยู่ตลอดไป คือ งานด้านวิชาการ อันได้แก่ งานการเรียนการสอนซึ่งบุคลากรโรงเรียนจะต้องพยายาม เข้าใจถึงความสำคัญและหลักปฏิบัติในการพัฒนางานของตนให้ก้าวหน้า และทันต่อสภาพเหตุการณ์อัน เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง การนิเทศการศึกษาจึง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับโรงเรียนอย่างยิ่ง ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องถือ เป็นเรื่องสำคัญหรือเป็นหัวใจของการบริหารงานในโรงเรียนเลยทีเดียว เพราะถ้าขาดสิ่งนี้แล้วก็จะ เป็นสาเหตุให้โรงเรียนไม่สามารถที่จะพัฒนาบุคลากรโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพในด้านการเรียนการสอนอัน เป็นงานในหน้าที่หลักของโรงเรียนอย่างมีคุณภาพได้ และจากแนวโน้มและสภาพข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนควร จะได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ เนื่องจากจำนวนศึกษานิเทศก์มีน้อย เวลาออกเยี่ยมเยียน แนะนำและติดตามผลในเรื่องต่าง ๆ ตามโรงเรียนมีจำกัด การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนจึง น่าจะได้ผลมาก เพราะเป็นการนิเทศโดยตรง (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2522 : 401)

ฉลอง ปิ่นทอง (2527 : 14-17) ได้กล่าวถึงว่า การนิเทศภายในจะช่วยให้เกิดผลในการดำเนินงานของโรงเรียนหลายประการ คือ

1. เป็นการช่วยส่งเสริมกำลังของศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารศึกษา ซึ่งมีไม่พอที่จะนิเทศการศึกษาได้อย่างทั่วถึง
2. การนิเทศโดยบุคลากรของโรงเรียน เองนั้น ผู้นิเทศ เป็นผู้ใกล้ชิดกับปัญหาที่มีอยู่ในโรงเรียนย่อม เป็นผู้รู้ปัญหาได้ดี และแก้ปัญหาได้ตรงจุดกว่าการที่จะให้คนภายนอกมานิเทศ

3. ผู้นิเทศในโรงเรียนมีความคุ้นเคยกับครูอยู่แล้ว ทำให้บรรยากาศในการนิเทศทำได้เป็นอย่างดี เป็นกันเอง ไม่ต้องเสียเวลาสร้างความคุ้นเคยเหมือนศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหารภายนอกโรงเรียน

4. ผู้นิเทศสามารถจะติดตามการปฏิบัติงาน หรือผลการนิเทศได้ตลอดเวลา เพราะอยู่ใกล้ชิดกัน และสามารถทำให้งานดำเนินไปถึงจุดมุ่งหมายโดยไม่ขาดความต่อเนื่อง

วิน เซนต์ แอล ซอน เบอร์เจอร์ (Vincent L. Schonberger 1982: 129-131) ได้กล่าวถึงประสิทธิผลของการนิเทศการสอน โดยอ้างว่า ทฤษฎีที่ควรนำมาใช้ในการสนับสนุนครูผู้สอนให้สามารถพัฒนาการสอน และสามารถดูแลตัวเองได้หรือใช้การนิเทศในกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพมีประโยชน์เต็มที่ คือ ทฤษฎีแห่งความต้องการของมนุษย์ของ Maslow และ Carl Rogers ที่พบว่า บุคคลต้องการความสมหวังในสิ่งที่ได้กระทำด้วยตนเอง จึงเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาตัวเองของครู ในขณะที่เดียวกันผู้นิเทศก็ต้องยอมรับความสามารถในส่วนที่ครูแสดงออกในหน้าที่ประจำพฤติกรรมการสอน เป็นเรื่องที่จะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขความเข้าใจ และต้องเริ่มเปลี่ยนที่ครูก่อน

สังัด อุทรานันท์ (2524: 2) ได้กล่าวว่า การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนนั้น เป็นสิ่งจำเป็น เพราะการนิเทศการศึกษาที่มีความเหมาะสมที่สุดกับสภาพสังคมปัจจุบันด้วยเหตุผล คือ

1. ศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถสนองความต้องการการนิเทศการศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ ได้ทั่วถึง
2. สภาพปัญหาและความต้องการแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์จากภายนอกจะรู้สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนที่แท้จริงได้ การสนองตอบความต้องการจึงเป็นไปได้ยาก
3. ในสภาพปัจจุบัน บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ บางคนมีความชำนาญในเฉพาะสาขาวิชาอีกด้วย จึงสมควรจะได้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

4. เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และวิธีการของการนิเทศสมัยใหม่ที่สุด ซึ่งการนิเทศสมัยใหม่จะเกิดขึ้นโดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะต้องมีคนมาช่วยชี้แนวทาง

จากความจำเป็นที่มีผู้กล่าวไว้ดังได้ยกมาข้างต้น สรุปได้ว่าการที่ต้องจัดการนิเทศภายในโรงเรียนขึ้นนั้น เนื่องมาจากสถานการณ์ต่อไปนี้

1. ความจำกัดในการให้บริการของผู้นิเทศจากภายนอกโรงเรียน
2. ความแตกต่างในสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน
3. ความสามารถของบุคลากรในโรงเรียนมีมากพอ
4. ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักและปรัชญาการนิเทศ

ผู้นิเทศและบทบาทหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้หลายท่าน ดังยกมากล่าวต่อไปนี้

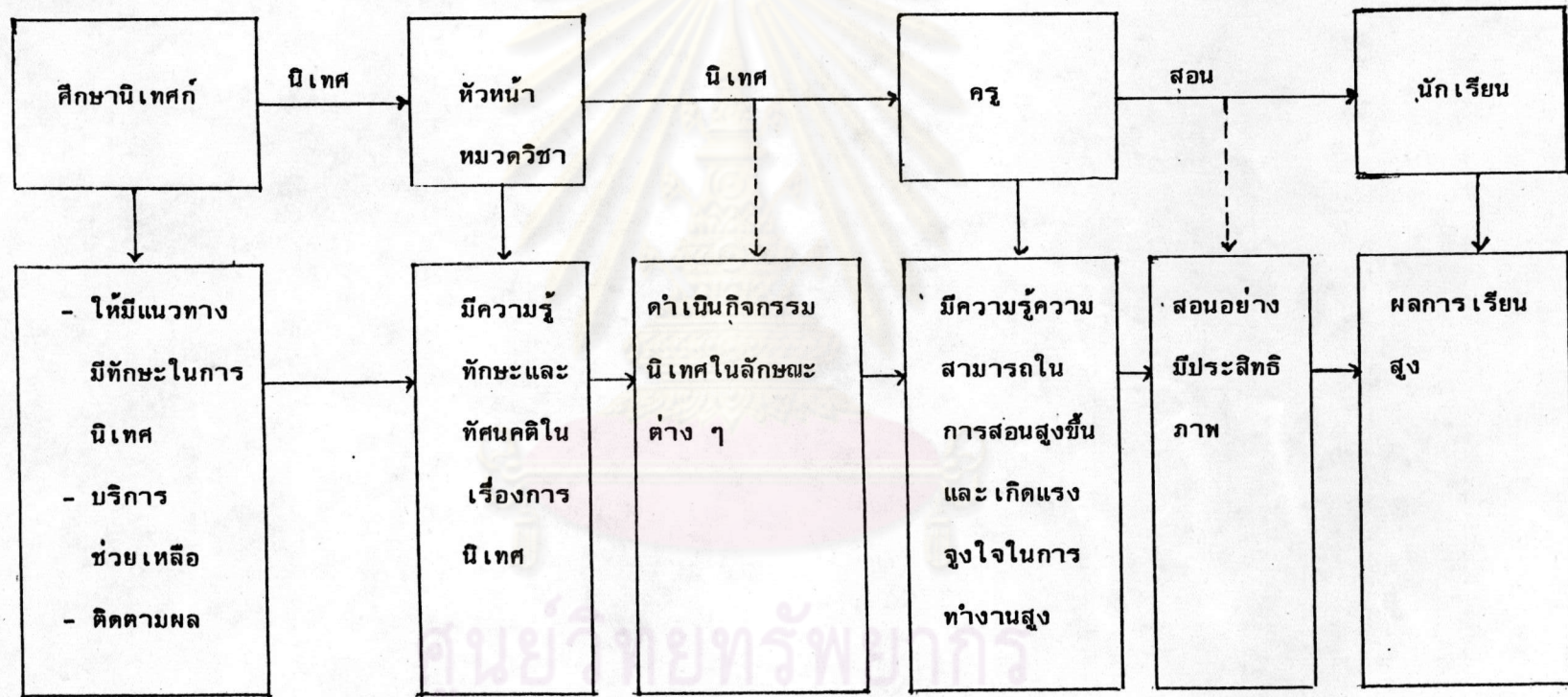
สงัด อุทรานันท์ (2527: 5) กล่าวถึงผู้ให้การนิเทศว่า หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่จัดให้มีการนิเทศเกิดขึ้น ผู้บริหารหน่วยงานหรือสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชา หัวหน้าฝ่ายศึกษานิเทศก์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการจัดการเกี่ยวกับการศึกษาโดยเฉพาะ และกล่าวถึงผู้สนับสนุนการนิเทศว่า หมายถึง ผู้บริหารที่มีได้ทำหน้าที่นิเทศโดยตรง ถ้าหากผู้บริหารหน่วยงานหรือสถานศึกษา ไม่ได้นำบทบาทในฐานะผู้นิเทศจำเป็นอย่างยี่งที่ผู้บริหารคนนั้นจะต้องทำหน้าที่ เป็นผู้สนับสนุนการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศเป็นไปอย่างได้ผล การนิเทศจะไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในระยะยาว เลยหากขาดการสนับสนุนดูแลเอาใจใส่ และให้การสนับสนุนจากผู้บริหารโดยตรง

อาคม จันทสุนทร (2526: 3-4) กล่าวถึง ผู้นิเทศการศึกษาไว้อย่างสอดคล้องกัน สรุปว่า ได้แก่บุคคลต่อไปนี้

1. ผู้บริหารการศึกษาทุกชั้น ทุกระดับ

2. ศึกษา นิเทศก์ เป็นผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาโดยตรง
3. ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ จะมานิเทศในลักษณะการแนะนำ และให้ความรู้ข้อคิดหรือแนวทางปฏิบัติ ในเรื่อง เฉพาะ เรื่องใด เรื่องหนึ่ง
4. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียน จะเป็นผู้นิเทศการปฏิบัติงานของครูในข่ายหรือหมวดวิชานั้น ๆ
5. โดยได้เน้นบทบาทสำคัญที่หัวหน้าหมวดวิชา ตามแนวคิดในวงการอุตสาหกรรม และธุรกิจ ที่ถือว่า ผู้นิเทศ คือ ผู้บริหารระดับแรก (First-line Manager) ของผู้รับการนิเทศ จึงกล่าวได้ว่า หัวหน้าหมวดวิชาเป็นผู้บริหารระดับแรกของครู ถ้าหัวหน้าหมวดวิชาทุกคนทำงานนิเทศ หรือทำงานบริหารระดับแรกอย่างมีหลักการและชำนาญในกลวิธีนิเทศแล้วจะเกิดผลในด้านประสิทธิภาพของการเรียนการสอนอย่างเห็นได้ชัด การช่วยให้หมวดวิชามีความรู้ ทักษะ และทัศนคติในเรื่องของการนิเทศให้กว้างขวางมากขึ้น จะทำให้หัวหน้าหมวดวิชาปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ดี ระบบการนิเทศควรเป็นดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(อาคม จันทสุนทร 2526: 3-4)

สมาคมศึกษานิเทศก์ (2525: 11-12) กล่าวถึง ผู้ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาว่า ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารการศึกษา นับตั้งแต่อธิบดีลงมาจนถึงผู้บริหารในสถานศึกษา และคณะผู้บริหารในโรงเรียน
2. นักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการและศึกษานิเทศก์ที่ปฏิบัติงานหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นบุคคล เหล่านี้มีหน้าที่ เฉพาะตามลักษณะของงาน

นอกจากนี้ยังถือว่าผู้ปฏิบัติภารกิจคือครูเอง ก็เป็นบุคคลสำคัญในการนิเทศการศึกษาด้วย เพียงแต่ว่านิเทศในวงจำกัดหรือภายในห้องเรียน เท่านั้น

สรุปได้ว่า ผู้นิเทศภายในโรงเรียน ได้แก่ บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไปดังนี้

1. ผู้บริหาร มีบทบาท เป็นทั้งผู้นิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน
2. ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ เป็นผู้นิเทศงานวิชาการทั่วไป
3. หัวหน้าหมวดวิชา เป็นผู้นิเทศครูในหมวดวิชาของตน
4. ครู ผู้มีประสบการณ์เฉพาะ หรือครูผู้ผ่านการอบรมทางวิชาการ เป็นผู้นิเทศเฉพาะกรณีในโรงเรียน

ซึ่งบุคคลทุกฝ่าย โดยบทบาทหน้าที่แล้วจะต้องประสานสัมพันธ์กัน เพื่อให้งานนิเทศการศึกษายบรรลุผลได้ดีที่สุด

หลักการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ดังได้นำมากล่าวแล้วในตอนต้นนั้น หลักการนิเทศการศึกษาโดยทั่วไปได้ถูกนำไปปรับใช้ ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ สำหรับการนิเทศภายในโรงเรียนก็เช่น เดียวกัน อย่างไรก็ตาม มิผู้กล่าวไว้เป็นการเฉพาะ ได้แก่

สมาน อัสวภูมิ (2527: 3-6) ได้เสนอหลักการที่นำมาใช้กับการนิเทศภายในดังนี้

1. ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีการดำเนินงานอย่างมีระบบ วิธีการและอาศัยข้อมูล
2. เป็นประชาธิปไตย
3. ให้ความสำคัญในความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. เริ่มจากสภาพปัญหาปัจจุบัน
5. สร้างความรู้สึกมั่นคง เชื่อมมั่นในตนเอง ให้แก่ครู
6. ตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาวิชาชีพมากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
7. สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง รวมทั้งความเข้าใจและความไว้วางใจ
8. เป็นการดำเนินงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน
9. ยึดหลักการสร้างสรรค์ และให้อิสระในการปฏิบัติงานภายในนโยบายและ เป้า

หมายของโรงเรียน

และได้แบ่งลักษณะการนิเทศออกตามลักษณะการปฏิบัติงานว่า โดยทั่วไปการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน จะมีการดำเนินงานอยู่ 2 ลักษณะ คือ

การนิเทศแบบเป็นทางการ หมายถึง มีการจัดทำโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจนว่า จะมีการทำอะไร เมื่อไร อย่างไร นับเป็นการดำเนินงาน เพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการที่เกิดขึ้นกับบุคลากรส่วนใหญ่ของโรงเรียนหรือหมวดวิชา โดยส่วนรวมในการดำเนินงานนั้น ผู้นิเทศต้องพิจารณาเลือกสรรกิจกรรมการนิเทศที่จะตอบสนองต่อความต้องการ จำเป็นและเป้าหมายในการพัฒนาบุคลากรในแต่ละเรื่อง และเลือกสรรเทคนิคการนิเทศที่จะมาบรรจุลงในกิจกรรมที่นำมาใช้ให้เหมาะสมต่อไป

การนิเทศแบบไม่เป็นทางการ เกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ โดยไม่มีโครงการ ส่วนจะมีการสำรวจความต้องการจำเป็นอย่างไร เป็นทางการหรือจากการสังเกตโดยทั่วไป และมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าหรือไม่ หรือว่าเป็นการดำเนินการอย่างกระตั้นหัน เฉพาะตามโอกาสและปัญหาที่เกิดขึ้น การดำเนินงานนั้น ผู้นิเทศต้องนึกและเลือกเทคนิคการนิเทศที่เหมาะสมในการดำเนินงานร่วมกับผู้รับการนิเทศในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาครูในแต่ละด้านให้เหมาะสม เช่น ถ้าครูมาปรึกษาเรื่องการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ จะใช้วิธีการให้หนังสือให้อ่าน หรือจะให้คำปรึกษาแนะนำเลยก็ได้ เป็นต้น

จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า การนิเทศภายในโรงเรียนนั้น อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ เพราะการนิเทศภายในโรงเรียนตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาวิชาชีพ และ เป็นการดำเนินงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน โดยเริ่มจากสภาพปัญหาปัจจุบัน ใช้พลังแห่งความเข้าใจ ความไว้วางใจของบุคลากร ร่วมกันดำเนินการแก้ปัญหาด้วยความเชื่อมั่น อาศัยวิธีการที่เหมาะสม ในบรรยากาศของความ เป็นประชาธิปไตย

การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

ความหมายของการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการ หรือกิจกรรม ที่บุคลากรในโรงเรียนคิดขึ้น เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และ เจตคติของบุคลากรในโรงเรียน มีผลทำให้การบริหารและการเรียนการสอน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (หน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา 2529: 4)

จุดมุ่งหมายของการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

จุดมุ่งหมายทั่วไป

เพื่อมุ่งสร้างขวัญและกำลังใจในการที่จะให้ครูเกิดการปรับปรุง และพัฒนางานวิชาการ ภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัยของนักเรียนสูงขึ้น โดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียน

จุดมุ่งหมายเฉพาะ

เพื่อมุ่งช่วยเหลือครูให้สามารถในเรื่องต่อไปนี้

1. วิเคราะห์และปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนรู้
2. เลือกและปรับปรุง เนื้อหาการสอน
3. พัฒนาวิธีสอน

4. พัฒนาและใช้สื่อประกอบการสอน
5. ดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนได้อย่างเหมาะสม
6. ประเมินผลการเรียนการสอนและปรับปรุงกระบวนการวัดผลให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2529: 4)

หลักการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมีหลักการที่ใช้ยึดในการปฏิบัติ 7 ประการ คือ

1. มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ หมายถึง ควรเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และนโยบายที่วางไว้ ตลอดจนสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ปัจจุบัน และควรเป็นตามความเป็นจริง ตามกฎเกณฑ์ที่แน่นอน
2. เป็นวิทยาศาสตร์ หมายถึง การทำงานอย่างมีระบบ มีวิธีการในการศึกษาปรับปรุงและประเมินผล โครงการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน จะเกิดมาจากการวิเคราะห์ การรวบรวมข้อมูล และสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่เชื่อถือได้
3. เป็นประชาธิปไตย หมายถึง จะต้องเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน และรู้จักใช้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ
4. เป็นการสร้างสรรค์ หมายถึง เป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล แล้วเปิดโอกาสให้ได้แสดงออกและพัฒนาความสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่
5. เป็นการสร้างความเชื่อมั่น ในความสามารถของครูและนำไปสู่การเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของครูให้สูงขึ้น
6. มุ่งสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง กระตุ้นให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และช่วยให้ครูเกิดความรู้สึกว่าพบวิธีที่ดีกว่าเดิมในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2529: 5)

ขอบข่ายการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน มีขอบข่ายการดำเนินงาน เป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. การนิเทศงานวิชาการทั่วไป หมายถึง กระบวนการที่บุคลากรภายในโรงเรียน จัดขึ้น เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิบัติงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมให้มีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงานวิชาการ

2. การนิเทศปฏิบัติการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานร่วมกัน ระหว่างครูกับผู้นิเทศในการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยอาศัยข้อมูลจากการสอนของครูเป็นพื้นฐานในการพัฒนา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2529: 6)

ผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคคล 3 ฝ่าย ดังต่อไปนี้

1. ผู้นิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน หมายถึง บุคลากรที่อยู่ภายในโรงเรียน อาทิเช่น ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ รวมไปถึงครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์สูงในสาขาวิชาหนึ่งในโรงเรียนที่มอบหมายให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการปรับปรุงพัฒนาการสอนให้ดีขึ้น

2. ผู้รับการนิเทศ คือ ครูผู้ได้รับประโยชน์จากการนิเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะทำให้มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานสูงขึ้น

3. ผู้สนับสนุนการนิเทศ หัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้บริหารโรงเรียน เป็นบุคลากรภายในโรงเรียนที่มีบทบาทสำคัญในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ทั้งในฐานะผู้นิเทศและผู้สนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียน แต่มีปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยส่งผลให้การดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ คือ การสนับสนุนจากบุคลากรภายนอกโรงเรียน อาทิ ศึกษานิเทศก์ กลุ่มโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันต่าง ๆ แหล่งวิชาการในชุมชน ฯลฯ

บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะหัวหน้าสถานศึกษา ย่อมเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เพราะผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทเป็นทั้งผู้นิเทศและผู้ให้การสนับสนุน

การนิเทศ ฉะนั้นความเอาใจใส่ของผู้บริหารโรงเรียน จึงมีผลต่อบรรยากาศและสัมฤทธิ์ผลของโครงการนิเทศการศึกษาภายในอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงมีบทบาทต่อการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนดังนี้

1. ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน
2. ร่วมประชุมวางแผนการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนกับผู้นิเทศและครู โดยอยู่ในฐานะประธานของคณะกรรมการ
3. พิจารณานุมัติโครงการนิเทศภายในโรงเรียนที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานของโรงเรียน
4. เป็นผู้ให้การสนับสนุนทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ดำเนินโครงการ
5. ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และเป็นวิทยากรที่ดีแก่ผู้นิเทศภายในโรงเรียนและครู
6. ช่วยเหลือและส่งเสริมให้ครูมีความรู้ และมีความเจริญงอกงามในวิชาชีพ
7. ใช้เทคนิคการบริหารมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
8. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการนิเทศการศึกษาภายใน

ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย มีหน้าที่เป็นผู้นิเทศ ช่วยเหลือครูให้เข้าใจระบบต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ซึ่งต้องรับผิดชอบโดยตรงในด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน จึงควรมีบทบาทต่อการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ดังนี้

1. ร่วมวางแผนและวิเคราะห์การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
2. รวบรวมโครงการ และจัดทำแผนงานนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
3. ประสานงานกับศึกษานิเทศก์ กลุ่มโรงเรียนและแหล่งวิทยากรต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน

4. นิเทศ ติดตาม และประเมินผล และควบคุมคุณภาพการดำเนินงานโครงการ
นิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนทุกโครงการ
5. บริการ สนับสนุน อำนวยความสะดวก บำรุงขวัญและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ
แก่บุคลากรผู้ดำเนินโครงการแต่ละโครงการ
6. ทำสถิติหรือเก็บข้อมูลแสดงความก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นรายเดือน รายภาค-
เรียนและรายปี
7. สรุปผลการดำเนินโครงการ แจกแก่บุคลากรในโรงเรียนและรายงานผลเสนอ
ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หัวหน้าหมวดวิชากับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

หัวหน้าหมวดวิชา เป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่องานวิชาการภายในหมวดวิชา เป็นผู้ทำงานใกล้ชิดกับครูมากที่สุด รับผิดชอบและความต้องการของครูในหมวดวิชา เป็นอย่างดี จึง เป็นผู้ที่หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนด้วยงานนิเทศการศึกษาของ หัวหน้าหมวดวิชา มีดังต่อไปนี้

1. ประชุมครูเพื่อวางแผน และเตรียมการจัดการเรียนการสอนในสายวิชา
2. นิเทศ แนะนำให้คำปรึกษาแก่ครู เกี่ยวกับการใช้และการปรับปรุงหลักสูตรใน
ระดับชั้นเรียน เช่น การทำโครงการสอน แผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
การผลิตสื่อ การวัดผลและการประเมินผล ฯลฯ
3. ประชุม วิเคราะห์ปัญหา เพื่อจัดทำโครงการนิเทศงานวิชาการภายในหมวดวิชา
จากปัญหาและความต้องการจำเป็นที่แท้จริง
4. จัดกิจกรรมการนิเทศภายในหมวดวิชาหลาย ๆ แบบ เช่น จัดอบรมสัมมนา
ประชุมปฏิบัติการ พาไปทัศนศึกษา จัดให้มีการสาธิตการสอน การสังเกตการสอนในชั้นเรียน
พาไปดูงานของหมวดวิชาอื่นหรือโรงเรียนอื่น จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้แก่ครู จัดนิเทศ
ภายในหมวดวิชา ฯลฯ
5. นิเทศ ติดตามผลการปฏิบัติงานของครูในหมวดวิชา
6. บริการ อำนวยความสะดวก เอาใจใส่ดูแลสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู ในการ
ดำเนินโครงการนิเทศภายในหมวดวิชา

7. ช่วยเหลือ กระตุ้น ส่งเสริมครู เพื่อให้ครูพัฒนาตนเอง และพัฒนาการสอนให้ดีขึ้น
8. ประสานความร่วมมือทางด้านวิชาการ ภายในหมวดวิชาและระหว่างหมวดวิชาต่าง ๆ ภายในโรงเรียน
9. จัดให้มีการประชุม หรืออภิปรายผลการปฏิบัติงานโครงการนี้ เทศภายในหมวดวิชาเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานและหาแนวทางปรับปรุงงาน

ครูกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ครู เป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดจะบันดาลให้การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เกิดสัมฤทธิ์ผลได้ เพราะครู เป็นผู้ปฏิบัติย่อมทราบปัญหาต่าง ๆ ได้ดีถ้าปราศจากความร่วมมือ ร่วมใจจากครู การนิเทศการศึกษาจะไม่บังเกิดผลเลย

บทบาทของครูในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนควรมีดังต่อไปนี้

1. ยอมรับบทบาทของผู้นิเทศ โดยรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และนำข้อนี้เทศไปปฏิบัติให้เกิดผล
2. มีความสนใจ ความต้องการ และความกระตือรือร้นต่อการปรับปรุงการเรียนการสอน
3. ให้ความร่วมมือในการนิเทศ เช่น ร่วมเป็นวิทยากรสาธิตการสอน ร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็น และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนิเทศแก่ผู้นิเทศ
4. ร่วมปรึกษากับผู้บริหารและผู้นิเทศในการหาแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนางานวิชาการภายในโรงเรียน
5. เป็นผู้นิเทศการศึกษาในเรื่องที่ถนัดหรือมีความชำนาญพิเศษ ตามที่ได้รับมอบหมาย

จะเห็นว่า ผู้มีบทบาทในการนิเทศการศึกษาทั้งในฝ่ายของผู้ให้และผู้สนับสนุนต่างทำงานในลักษณะที่แตกต่างกัน แต่ละฝ่ายมีจุดประสงค์เดียวกัน คือ พัฒนาการจัดการ เรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น

แนวทางในการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

แนวทางในการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน แบ่งการดำเนินการออกเป็น

2 ส่วน คือ

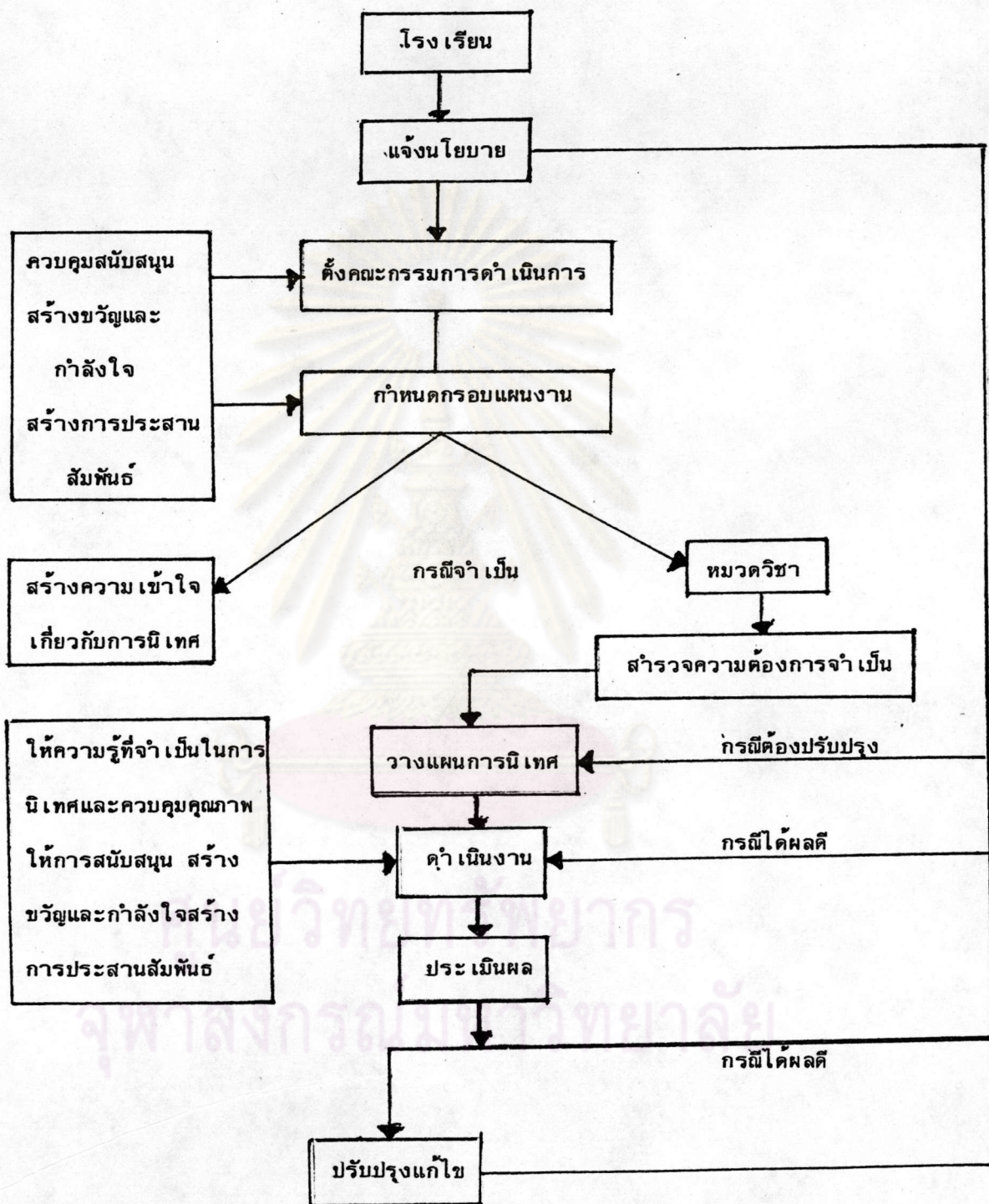
1. การดำเนินงานของโรงเรียน
2. การดำเนินงานของหมวดวิชา

ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการที่ต่อเนื่องดังแผนภูมิต่อไปนี้

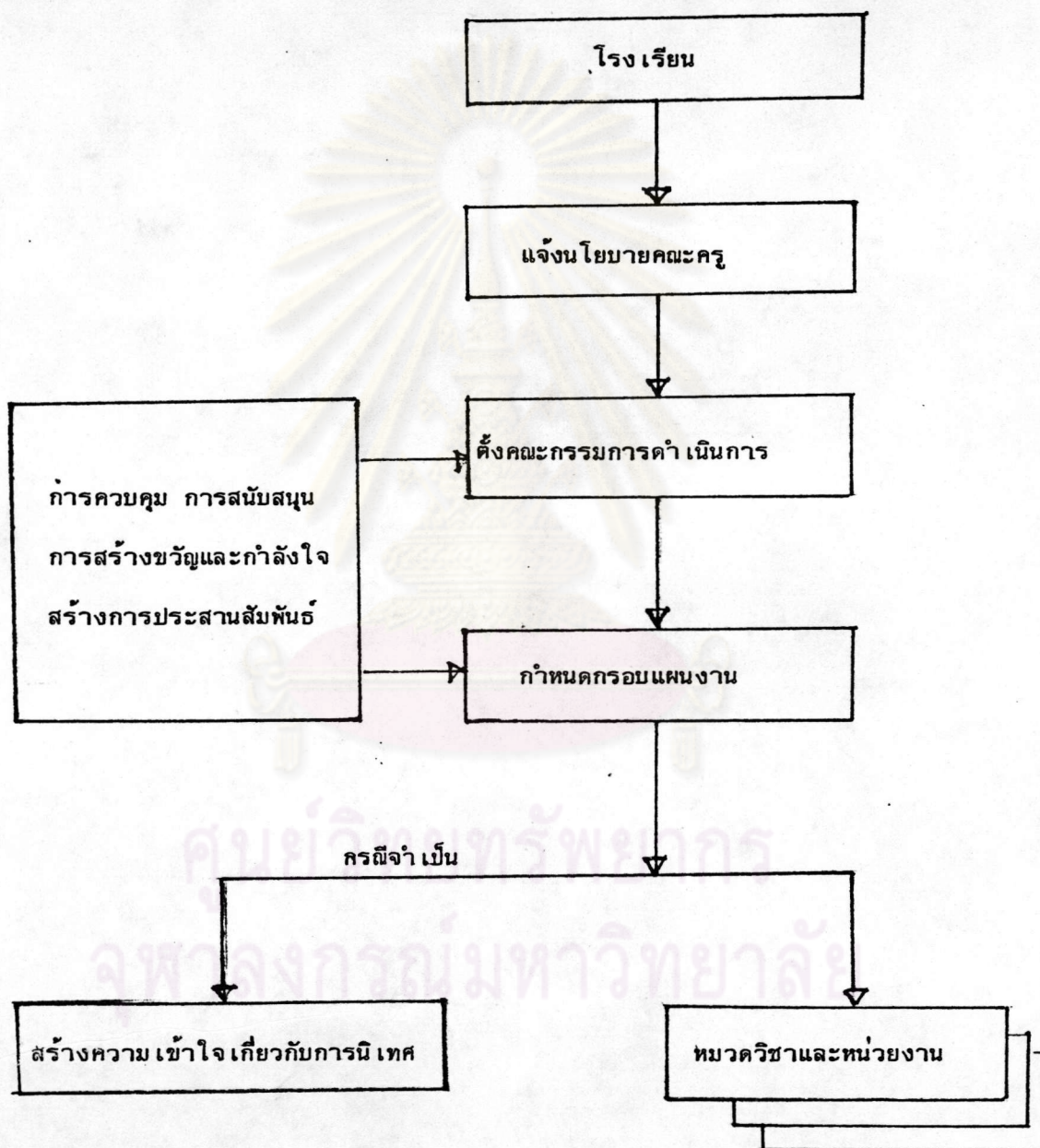

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิแสดงขั้นตอนการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

1. การดำเนินงานของโรงเรียน ควรมีขั้นตอนการดำเนินการดังแผนภูมิ

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นว่า การจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน โรงเรียนควรดำเนินการอย่าง เป็นขั้นตอนต่อ เนื่องกันดังนี้

ขั้นที่ 1 แจ้างนโยบายแก่คณะครู

เป็นขั้นที่ผู้บริหารหรือผู้ที่ได้มอบหมายจากผู้บริหารแจ้างนโยบาย เหตุผลและความจำเป็น เกี่ยวกับการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนให้แก่คณะครู อาจารย์ในโรงเรียนมองเห็นถึงความสำคัญ และความจำเป็นอย่างรีบด่วนที่จะต้อง เริ่มการนิเทศภายในโรงเรียน

ขั้นที่ 2 ตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

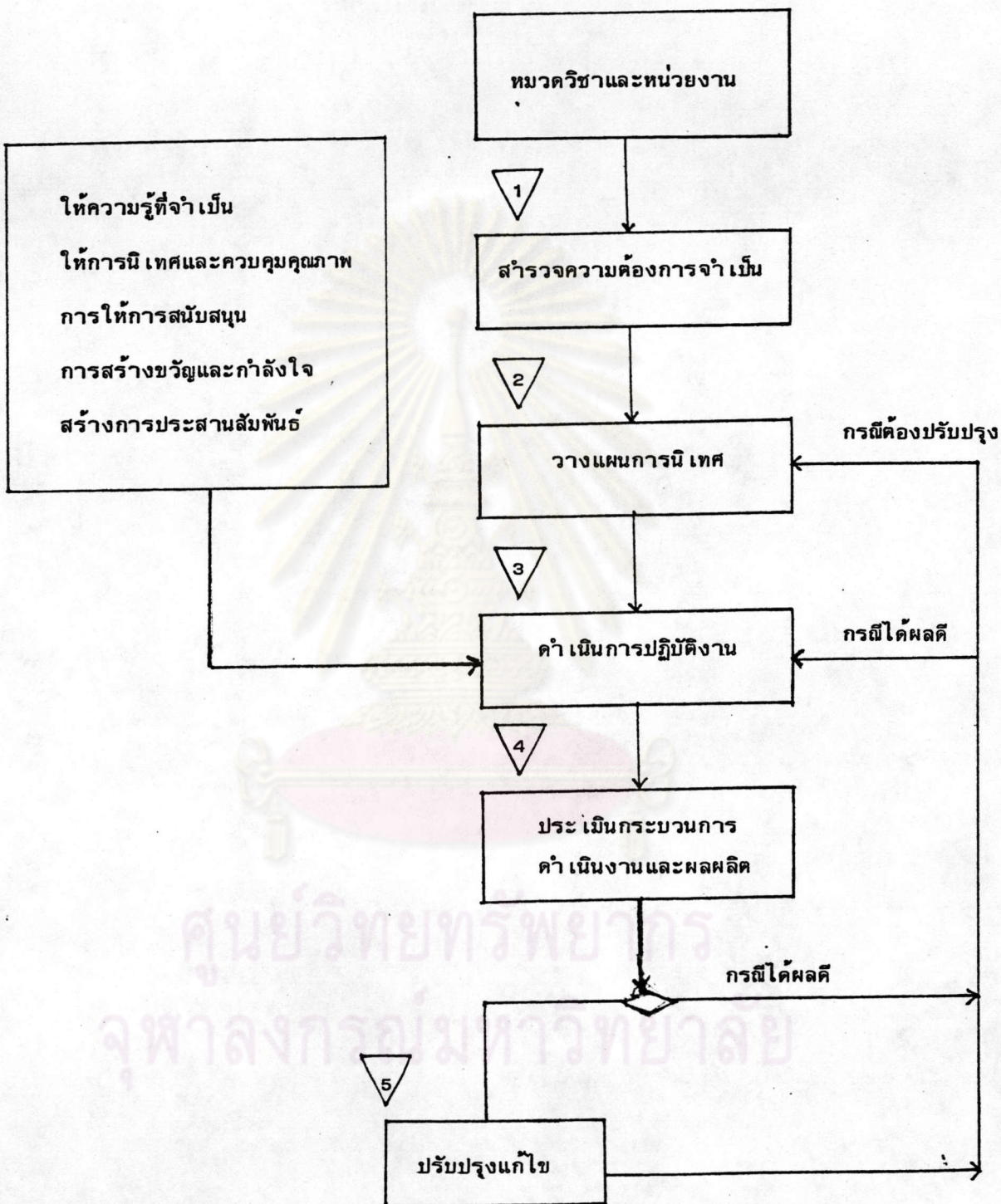
เป็นขั้นที่ผู้บริหารและครู-อาจารย์ในโรงเรียนร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานจัดการนิเทศภายในโรงเรียน

ขั้นที่ 3 กำหนดกรอบแผนงาน

เป็นขั้นที่คณะกรรมการดำเนินงานร่วมกันกำหนดกรอบแผนงานในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการนิเทศงานวิชาการที่จะจัดให้มีขึ้นภายในโรงเรียน ได้แก่ แนวนโยบาย ความจำเป็นที่จะให้ความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการนิเทศ และจัดตั้งคณะกรรมการหรือมอบหมายให้แก่ละหมวดวิชาหรือหน่วยงานย่อยรับไปดำเนินงาน เป็นต้น

อนึ่ง ในการดำเนินงานขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 ผู้บริหารควรจะต้องมีการควบคุมดูแลการทำงานของคณะกรรมการ เพื่อให้ เป็นไปในแนวทางที่กำหนด และในขณะที่เดียวกับผู้บริหารก็จะต้องให้การสนับสนุน สร้างขวัญกำลังใจ และสร้างประสานสัมพันธ์ให้แก่คณะกรรมการดำเนินการควบคู่กันด้วย เพื่อให้การดำเนินงาน เป็นไปด้วยความราบรื่น

2. การดำเนินงานของศูนย์เทคโนโลยีหรือมหาวิทยาลัยขั้นตอนการดำเนินงานดังแผนภูมิ

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นว่า การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ผู้ให้การนิเทศ หรือหมวดวิชา ควรดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันดังนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจความต้องการจำเป็นของโรงเรียน

เป็นขั้นที่สำรวจเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นในสิ่งที่ต้องมี การนิเทศ

ขั้นที่ 2 วางแผนการนิเทศ

เป็นขั้นที่ผู้รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายไปแล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาวิเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญเพื่อนำมาจัดเป็นโครงการนิเทศงานวิชาการที่รับผิดชอบต่อไป

ขั้นที่ 3 ดำเนินการปฏิบัติ

เป็นขั้นที่ผู้รับผิดชอบนำโครงการที่จัดเตรียมไว้มาปฏิบัติ โดยดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้แล้วในโครงการนี้

ในระหว่างดำเนินการผู้นิเทศจะต้องควบคุมคุณภาพ สนับสนุนและประสานงาน รวมทั้งอาจจะต้องดำเนินการ เพื่อให้ความรู้ เทคนิค หรือทักษะ เฉพาะอย่างยิ่งที่จำเป็นต่อผู้ปฏิบัติ ตามโครงการด้วย ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารจะต้องให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่ คณะผู้ดำเนินการทุกฝ่ายตลอดเวลา เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 4 ประเมินผลกระบวนการดำเนินงานและผลผลิต

เป็นขั้นประเมินการปฏิบัติตามโครงการนิเทศที่ได้วางแผนไว้ หากพบว่า กระบวนการ และผลงาน เป็นไปตามวัตถุประสงค์และ เป้าหมายทุกประการ ก็นำไป เป็นแบบอย่างการปฏิบัติงานตามปกติต่อไป

ขั้นที่ 5 ปรับปรุงแก้ไข

หากการประเมินพบว่า มีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขโครงการหรือระบบ แผนงานนิเทศของโรงเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็จะนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนนั้น ๆ ต่อไป

สรุปได้ว่า เมื่อนำมาดำเนินงานทั้ง 2 ส่วนที่กล่าวมาแล้ว มาดำเนินการต่อเนื่องกัน ไป ก็จะได้กระบวนการในการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีลำดับขั้นตอนการดำเนินงานที่ต่อเนื่องกัน

ความหมายของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

ความหมายของการนิเทศการศึกษา ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้คำนิยามของคำว่า "การนิเทศการศึกษา" ไว้ดังนี้

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good 1973: 552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ในการแนะนำครูหรือ และผู้อื่นทำงาน เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การศึกษาโดยจะช่วยให้เกิดความงอกงามในวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยพัฒนาครู ช่วยเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิธีสอนและการประเมินผลการสอน

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris 1963: 9) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา หมายถึง การที่บุคคลได้กระทำกับบุคคลหรือสิ่งอื่นใดเพื่อคงไว้หรือ เปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียนซึ่งมีผลโดยตรงต่อการบรรลุ เป้าหมายทางการสอนของโรงเรียน"

อากม จันทสุนทร กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน หรือทำให้เกิดการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ และก่อให้เกิดผลในขั้นสุดท้าย คือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

นิพนธ์ ไทยพานิช (2528: 17) สรุปว่า "การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จัดทำกิจกรรมและให้บริการกับผู้บริหารและครูในทางตรงและทางอ้อม ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียน"

จากทัศนะของนักการศึกษาข้างต้น หอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของการศึกษา

ส่วนการนิเทศการสอนนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ เช่นกัน ดังนี้

สมาคมศึกษานิเทศก์ (2525: 60) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการสอน หมายถึง "การนิเทศแบบตรง (Direct supervision) ที่ผู้ทำการนิเทศไปมีปฏิสัมพันธ์กับครู หรือผู้สอน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้คุณภาพการสอนดีขึ้น การนิเทศแบบตรงนี้ เป็นการนิเทศแบบรายบุคคลที่ศึกษานิเทศก์ทำกับครู โดยอาจทำเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้"

สันต์ ธรรมบำรุง (2526: 9) ได้ให้ทัศนะว่า "การนิเทศการสอน หมายถึง ความพยายามใด ๆ ที่จะช่วยเหลือ ปรับปรุง แก้ไขสภาพการเรียนการสอนของนักเรียนให้ดีขึ้น โดยวิธีจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก (Facility of Teaching) แก่ครู เพื่อให้ครูปฏิบัติภารกิจการสอนได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายยิ่งขึ้น"

นิพนธ์ ไทยพานิช (2528: 14) สรุปว่า "การนิเทศการสอนนั้นก็คือ กระบวนการ และความคิดรวบยอด (Concept) เพื่อที่จะปรับปรุงการสอนของครู เพื่อผลประโยชน์ของนักเรียน ในอันที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนรู้ให้สูงขึ้น"

อาย เนทเซอร์ และ เครย์ (Eye, Netzer and Krey 1971: 30) ได้ให้คำจำกัดความว่า "การนิเทศการสอน เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียน ซึ่งจุดเบื้องต้นนั้น เน้นถึงผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งเป็นความคาดหวังของระบบโรงเรียน"

แฮร์ริส (Harris: 1975: 10) ได้ให้คำจำกัดความการนิเทศการสอนว่า หมายถึง "สิ่งที่บุคลากรทางการศึกษาได้กระทำลงไปกับผู้ใหญ่ และกับวัตถุสิ่งของ เพื่อที่จะรักษาไว้หรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียนในวิถีทางตรงที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสอนที่กระตุ้น และเสริมส่งการเรียนของนักเรียน"

กลิคแมน (Glickman 1981: 6) ได้ให้ทัศนะว่า "การนิเทศการสอน เป็นชุดย่อยของการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสำหรับปรับปรุงงานและพันธกิจในชั้นเรียน และกิจกรรมที่ดำเนินในโรงเรียน โดยที่กระทำหรือทำงานโดยตรงกับครู"

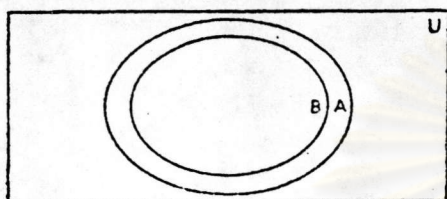
จากหลายทัศนะดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า การนิเทศการสอน หมายถึง การปฏิบัติงานของผู้ที่มีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาในหน้าที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนโดยตรง ในอันที่จะปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

การนิเทศการศึกษา การนิเทศการสอนและการนิเทศแบบคลินิก

โดยทั่วไป เมื่อกล่าวถึงการนิเทศการศึกษา มักจะหมายถึงการนิเทศการศึกษาทั่วไป (General Supervision) และการนิเทศการสอน (Instructional Supervision) ซึ่งเป็นงานนิเทศการศึกษาที่ปฏิบัติมาส่วนใหญ่ในวรรณคดีของการนิเทศการศึกษา แต่เมื่อประมาณปลายทศวรรษที่ห้าสิบ การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) ก็ได้รับการพัฒนาขึ้นมาในวงการนิเทศการศึกษาจากแนวคิดของ โคนแกน (Cogan) และคณะที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard 1973; 6) แนวคิดในการนิเทศตามแนวคิดใหม่นี้ค่อนข้างจะเป็น เทคนิคเฉพาะสำหรับแก้ปัญหาเฉพาะจุด (Specific problem) (Sullivan 1980; 5) จึงมีลักษณะแตกต่างจากการนิเทศทั่วไป และการนิเทศการสอนทั้งด้านจุดมุ่งหมาย และวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

กลิคแมน (Glickman) ให้ทัศนะถึงความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการศึกษากับการนิเทศการสอนไว้ว่า การนิเทศการศึกษากล่าวโดยทั่วไปแล้ว เป็น เรื่องของงาน (task) และพันธกิจ (function) ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยทั่วไป ส่วนการนิเทศการสอน (Instructional Supervision) เป็นชุดย่อย (Subset) ของการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการสำหรับปรับปรุงงานในชั้นเรียน และกิจกรรมที่ดำเนินในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับผู้สอนโดยตรง สำหรับการนิเทศแบบคลินิกนั้น เป็นชุดย่อยของการนิเทศการสอน

ผังแผนภูมิ (Venn Diagram) ที่ โกลด์แฮมเมอร์ แอนเดอร์สัน และ คราจิวิสกี้ (Goldhammer, Anderson and Krajewski 1980, 20) ได้เสนอไว้ดังนี้

U = การนิเทศทุกชนิด (All Type of Supervision)

A = การนิเทศการสอน

B = การนิเทศแบบคลินิก

เมื่อผู้นิเทศดำเนินงานด้านบริหาร หลักสูตร และการสอน เป็นงานนิเทศทุกชนิด (งานนิเทศทั่วไป) แทนด้วย เซต U แต่หากงานนั้นเกี่ยวข้องกับการสอนโดยเฉพาะ เรียกว่า การนิเทศการสอน แทนด้วยเซต A ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินตามขั้นตอนการนิเทศแบบคลินิก อันเกี่ยวข้องกับชั้นเรียนโดยตรง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนในชั้น เป็นเรื่องของการนิเทศแบบคลินิก และแทนด้วยเซต B

จากแนวคิดที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การนิเทศแบบคลินิก เป็น เทคนิคเฉพาะสำหรับการนิเทศในชั้นเรียน (Inclassroom Supervision) เป็นชุดย่อยของการนิเทศการสอน (Instructional Supervision) ซึ่งมีขอบข่ายงานกว้างกว่า และเป็นชุดย่อยของการนิเทศการศึกษา หรือการนิเทศทั่วไป ส่วนการนิเทศแบบคลินิกคืออะไร จะได้กล่าวต่อไป

การนิเทศแบบคลินิก

ความหมายของการนิเทศแบบคลินิก

เมื่อเอ่ยชื่อการนิเทศแบบคลินิก ผู้ฟังมักจะนึกถึงโรงพยาบาล หรือคลินิกหมอ หรือการรักษาคนป่วย ซึ่งความจริงแล้ว โคแกน (Cogan) ได้อ้างจากพจนานุกรม เวบสเตอร์ (Webster's Third New International Dictionary) ว่ามีความหมายรวมถึงความ

หมายต่อไปนี้ด้วย คือ "เกี่ยวข้องกับหรือดำเนินในหรือเสมือนหนึ่งในคลินิก" และ "เกี่ยวข้องกับ หรืออาศัยการสังเกตโดยตรง" คำว่า อาศัยการสังเกตโดยตรง (Dependence on direct observation) ดูจะตรงกับความหมายของ "คลินิก" ที่ใช้ในความหมาย "การนิเทศแบบคลินิก" มากที่สุด (Cogan 1973: 8 อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 20-21)

สังัด อุทรานันท์ (2526: 62-63) กล่าวถึงการนิเทศแบบคลินิกว่า "เป็น กระบวนการสำหรับการสังเกตภายในห้องเรียน ซึ่งถือว่าเป็นคลินิกตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า การสอนสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้โดยการใช้กระบวนการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feed back) เกี่ยวกับการสอนของครูคนนั้น ๆ" โคนแกน (Cogan 1973: 9 อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 21) กล่าวว่า

การนิเทศแบบคลินิก เป็นหลักเหตุผลและแนวปฏิบัติที่ออกแบบไว้สำหรับปรับปรุง สมรรถภาพการสอนของครูในชั้นเรียน การดำเนินการนิเทศแบบคลินิกอาศัยข้อมูลส่วนใหญ่ จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้และสัมพันธ์ภาพ ระหว่างครูกับผู้นิเทศ จะเป็นพื้นฐานสำคัญของโปรแกรมงาน วิธีดำเนินการและยุทธวิธี ที่จะดำเนินการต่อไป เพื่อยกระดับการเรียนของนักเรียนโดยการปรับปรุงพฤติกรรมการสอน ของครูในชั้นเรียน เป็นสำคัญ

โกลด์แฮมเมอร์ และคณะ (Goldhammer and others 1980: 4 อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 22)

การนิเทศแบบคลินิก หมายถึงว่า จะต้องมีส่วนสัมพันธ์อย่างจริงจังโดยตรง (face-to-face-relationship) ระหว่างครูกับผู้นิเทศซึ่งสัมพันธ์ภาพที่ครูและผู้นิเทศได้ร่วมกัน สร้างขึ้นมา เพื่อให้เกิดความเชื่อถือซึ่งกันและกัน ด้วยวิธีการสร้างจุดมุ่งหมาย และจุด ประสงค์ร่วมกัน โดยอาศัยการทำงานร่วมกันอย่างนักวิชาชีพ เพื่อสร้างความเข้าใจและ ความมีส่วนสัมพันธ์ทางวิชาชีพการสอนอย่างลึกซึ้งร่วมกัน มีการปฏิสัมพันธ์ที่กลมกลืนกัน และทั้งสองฝ่ายสามารถที่จะรักษาเอาไว้ ซึ่งความเป็นตัวของตัวเองที่จะเพิ่มพูนความเป็น อิสระในการแสดงออก ซึ่งความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับวิธีการของการ นิเทศที่จะนำมาปฏิบัติให้เกิดผลดีที่สุดต่อการปรับปรุงการสอน

นอกจากนี้ โกลด์แฮมเมอร์ และคณะ (Goldhammer and others 1980: 19-20 อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 22) กล่าวว่า

การนิเทศแบบคลินิก เป็นวิภูภาค (Phase) ของการนิเทศการสอนซึ่งได้รวบรวมข้อมูลโดยตรง จากการสังเกตการสอนในชั้นเรียนและผู้นิเทศกับครูจะมีสัมพันธ์กันโดยตรง (face-to-face-interaction) ในการวิเคราะห์พฤติกรรม การเรียนการสอนและ กิจกรรมการสอน เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

โกลด์แฮมเมอร์ และคณะ (1980: 26-27) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของการนิเทศแบบคลินิกมีอย่างน้อย 9 ประการ คือ

1. การนิเทศแบบคลินิก เป็น เทคโนโลยีสำหรับการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน
2. การนิเทศแบบคลินิก เป็นการดำเนินงานที่มีการวางแผน และจัดให้มีขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์แน่นอนที่เสริมสร้างประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน
3. การนิเทศแบบคลินิก เป็น เทคนิคที่ยึดจุดประสงค์เป็นหลักประสานผลประโยชน์ของครูและโรงเรียน
4. การนิเทศแบบคลินิกยึดสัมพันธ์ภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างครูและผู้นิเทศ เป็นพื้นฐานสำคัญ
5. การนิเทศแบบคลินิกต้องการความเชื่อมั่น และจริงจังต่อกันซึ่งจะแสดงออกในการเข้าใจซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือกันและการดำเนินงาน (อย่างจริงจัง) ในการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ
6. การนิเทศแบบคลินิกมีการดำเนินงานอย่างมีระบบ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องการวิธีการดำเนินงานที่ยืดหยุ่น และ เปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ (ที่อาจเกิดขึ้นในการจัดการนิเทศ)
7. การนิเทศแบบคลินิกจะต้องหาวิธีการหรือแนวทางในการกระชับช่องว่างระหว่างสภาพความเป็นจริงกับอุดมคติ
8. การนิเทศแบบคลินิกถือว่าผู้นิเทศต้องมีความรู้ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนมากกว่าครู
9. ผู้นิเทศต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี

ชไนเดอร์ (Snyder 1981: 523) กล่าวถึงลักษณะของการนิเทศแบบคลินิก

ทั้ง 9 ประการนี้ว่า เป็นความคิดรวบยอด (Concept) ที่เป็นพื้นฐานสำหรับการจัดการนิเทศแบบคลินิกให้มีประสิทธิภาพรวมทั้ง เป็นการพัฒนาแนวคิด หรือความ เชื่อของเรา เกี่ยวกับการจัดการนิเทศแบบนี้อย่างดีด้วย ส่วนลักษณะสำคัญในการดำเนินงานในการนิเทศแบบคลินิคนั้น นิพนธ์ไทยพานิช (2525: 12-14) ได้ชี้แนะไว้หลายประการดังนี้

1. การปรับปรุงการเรียนการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอนนั้นครูจะต้องเรียนรู้อย่างจำเพาะเจาะจงทางด้านทักษะการสอน พฤติกรรมการสอนความรู้และความฉลาดในการวางแผนการสอน

2. หน้าที่สำคัญของผู้นิเทศ หน้าที่ประการสำคัญเบื้องต้นของผู้นิเทศก็คือ การช่วยสอนแนะนำและส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตัวเอง เพื่อให้เกิดทักษะดังกล่าวในข้อที่ 1 และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ทักษะต่อไปนี้

2.1 ทักษะของการวิเคราะห์ความซับซ้อนของกระบวนการสอนและพฤติกรรมการสอน

2.2 ทักษะของการใช้เหตุและผลของการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผลของพฤติกรรมการสอนของกระบวนการสอนที่ขึ้นอยู่กับข้อมูล และหลักฐานที่เห็นจริงซึ่งมีความเที่ยงตรงที่จะนำมาวิเคราะห์ได้

2.3 ทักษะและความสามารถในการแปลความหมายของหลักสูตรและนำมาใช้ทดลองในชั้นเรียน

2.4 ทักษะในการวัดผลสำเร็จในการเรียนของนักเรียน

2.5 ทักษะในด้านพฤติกรรมการสอน

3. พฤติกรรมของผู้นิเทศ พฤติกรรมของผู้นิเทศจะมีศูนย์รวมอยู่ที่พฤติกรรมการสอนของครูโดยเฉพาะ เช่น ครูสอนอะไร และสอนอย่างไร จุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุด คือ การช่วยปรับปรุงการสอนของครู ไม่ใช่ไป เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของครู

4. ความสนใจของผู้นิเทศ ผู้นิเทศจะต้องให้ความสนใจและมุ่งหวังถึงเรื่องการวางแผนและการวิเคราะห์ข้อมูลของพฤติกรรมการสอน โดยใช้การพิสูจน์สมมุติฐานของจุดมุ่งหมายในการสอนของครูที่ได้ตั้งเอาไว้ บรรลุไปถึงแค่ไหน และมีประสิทธิผลอย่างไร โดยใช้หลักฐานของข้อมูลของพฤติกรรมในการสอน เป็นหลักในการวิเคราะห์

5. ความมุ่งหวังของผู้นิเทศ ผู้นิเทศจะต้องให้ความสนใจและมุ่งหวังเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนที่จำเพาะเจาะจงที่แยกออกเป็นทักษะจำเพาะที่เด่นชัด ตัวอย่างเช่น ทักษะในการถามคำถาม ทักษะในการกระตุ้นให้นักเรียนถกเถียงปัญหา

6. การนำเข้าสู่การวิเคราะห์ ผู้นิเทศจะต้องใช้การวิเคราะห์ทางแง่ดีงามและย่ำถึงความสำเร็จดีงามในพฤติกรรมการสอนของครูจะมีผลทำให้ครูมีขวัญดีขึ้น กำลังใจดีขึ้น ซึ่งเป็นจุดเปิดให้ครูได้ปรับปรุงการสอนของตัวเองให้ดีขึ้น วิธีการนี้มีผลดีกว่า วิเคราะห์วิจารณ์พฤติกรรมการสอนของครูที่ไม่ได้รับผลสำเร็จ หรือมีคุณภาพต่ำ

7. การวิเคราะห์พฤติกรรมการสอน การวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนของครูนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ได้รวบรวมมาจากการสังเกตการสอนมากกว่าการที่ผู้นิเทศใช้ความคิดเห็นส่วนตัว ค่านิยมของคนเองประสบการณ์ส่วนตัวของคนเอง เป็นหลักในการตัดสินใจแนะนำหรือวิเคราะห์

8. ลักษณะของกระบวนการในการนิเทศ การนิเทศนั้นจะต้องเป็นไปในลักษณะกระบวนการเคลื่อนไหว และเปลี่ยนแปลง (dynamic process) ซึ่งจะ เป็นไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งผู้นิเทศและครู เป็นผู้ร่วมวิชาชีพเดียวกัน (Colleague) ที่มีคุณค่าและความทัดเทียม เสมอกัน ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างก็ใฝ่หาความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง และ เชื่อถือร่วมกันในลักษณะของวิชาชีพ

9. ความรับผิดชอบและความมีอิสระภาพของครู ครูจะต้องมีอิสระ เสรีภาพและความรับผิดชอบที่จะเสนอแนะปัญหา รวมทั้งการวิเคราะห์และปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของเขา รวมทั้งมีสิทธิและความอิสระที่จะพัฒนาแบบฉบับ และลีลาของพฤติกรรมการสอนที่เป็นแบบฉบับประจำตัวของเขา (Personal teaching style)

10. ความรับผิดชอบและความมีอิสระภาพของผู้นิเทศ ผู้นิเทศ เช่นเดียวกันก็จะมีอิสระ เสรีภาพ และความรับผิดชอบที่จะวิเคราะห์และวัดผลประสิทธิภาพในพฤติกรรมการนิเทศของตัวเขาเองที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการที่ครูวิเคราะห์และวัดผลพฤติกรรมการสอนของตัวเขาเอง

มีผู้ให้ความหมายของการนิเทศแบบคลินิกอีกหลายคน เช่น เซอร์จิโอแวนนิ และ สตาร์แรทท์ (Serjiovanni and Starratt 1979: 305) แอคคีสัน และ แกลล์ (Acheson and Gall) วิลเลอร์ (Wellers 1971 อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 23) แฟลน์เดอร์ (Flanders 1976: 47-48) และ ซัลลินแวน (Sullivan 1980: 13) ซึ่ง นิพนธ์ ไทยพานิช (2528: 22-26) ได้ให้ความเห็นว่า "แนวคิด และความหมายของการนิเทศแบบคลินิก ที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ไว้ นั้น มีความหมายแตกต่างกันบ้าง แต่ส่วนใหญ่ จะมีความหมายไปในทำนองคล้ายคลึงกัน" และได้สรุปความหมายของการนิเทศแบบคลินิกจากแนวคิดและความหมายของการนิเทศแบบคลินิกของนักการศึกษาต่าง ๆ ว่า

ความหมายของการนิเทศแบบคลินิก คือ กระบวนการสำหรับการสังเกตการสอนในชั้นเรียนที่มีการดำเนินการอย่างมีระเบียบ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครู โดยครูและผู้นิเทศจะร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการวางแผนการสอน การสังเกตการสอนและการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน และขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้ครูสามารถนิเทศตนเองได้ในที่สุด และในการดำเนินงานนั้น ครูและผู้นิเทศจะร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ ความเชื่อมั่น ความจริงใจ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การนิเทศแบบคลินิยังมีลักษณะ เป็นประชาธิปไตย และเป็นการนิเทศที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง แต่ในขณะเดียวกันก็จะประสานประโยชน์ของครูและโรงเรียนเข้าด้วยกัน ซึ่งหมายความว่า ขณะที่การนิเทศมุ่งจะพัฒนาวิชาชีพของครูเป็นรายบุคคล แต่ก็ต้องให้สอดคล้องกับ เป้าหมายและความต้องการของโรงเรียนด้วย (นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 25-26)

จากแนวคิดและความหมายของการนิเทศแบบคลินิกดังกล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่าการนิเทศแบบคลินิก หมายถึง กระบวนการสำหรับการสังเกตการสอนที่มีการดำเนินงานอย่างมีระบบ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนและพัฒนาวิชาชีพ การสอนของครูด้วยหลักการที่ครูและผู้นิเทศวางแผนการสอน สังเกตการสอนและให้ข้อมูลย้อนกลับ เกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนการสอนร่วมกันในการดำเนินงานนั้น ครูกับผู้นิเทศจะร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ ความเชื่อมั่น ความจริงใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีลักษณะ เป็นประชาธิปไตย และจุดศูนย์กลางอยู่ที่ตัวครู (teacher centered) ในขณะเดียวกัน ก็ส่งเสริมและพัฒนาทักษะของครูให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนและปรับปรุงการเรียนการสอนด้วยตนเองได้

ความ เชื่อพื้นฐานและธรรมชาติของการนิเทศแบบคลินิก

ความ เชื่อพื้นฐานและธรรมชาติของการนิเทศแบบคลินิกลักษณะ เด่นชัด มีเอกลักษณ์ ที่เป็นตัวเอง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาและความ เชื่อถือที่ชัดเจน มีหลักการ เหตุผลและจุดมุ่ง หมายที่มั่นคงและ เชื่อถือได้ เป็นกระบวนการของการนิเทศการสอนที่สลับซับซ้อน มีความละเอียด อ่อนลึกซึ้งมาก เป็นการนิเทศที่ได้รับการพิสูจน์โดยอาศัยการวิจัย เป็นสำคัญ (นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 50) แต่ด้วยความจำกัดทางด้านภาษาจึงทำให้การบรรยายปรากฏการณ์ธรรมชาติที่สลับ ซ้อนหลายมิติของการจัดการนิเทศแบบคลินิก ดูออกจะง่าย เกินความเป็นจริงมากไป (Cogan 1973: 21) ดังนั้นถ้าหากพิจารณาการจัดการนิเทศแบบคลินิกอย่างผิวเผิน จึงดูเหมือนว่าจะไม่มี อะไรแตกต่างหรือเป็นของใหม่กว่าการนิเทศแบบอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไป เพราะมีกระบวนการหรือขั้นตอน การดำเนินงานไม่มากนัก แต่ละขั้นตอนก็เป็นกิจกรรมที่คุ้นเคยกันอยู่แล้ว เช่น การประชุมร่วมกัน การสังเกตการสอน และการวิเคราะห์การสอน เป็นต้น การทำความเข้าใจในความ เชื่อพื้นฐาน และธรรมชาติของการนิเทศแบบคลินิกจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

นิพนธ์ ไทยพานิช (2528: 33-49) ได้กล่าวถึงความ เชื่อพื้นฐานและธรรมชาติ ของการนิเทศแบบคลินิก ตามหัวข้อต่าง ๆ หลายหัวข้อ แต่ละหัวข้อพอสรุปได้ดังนี้

1. ความสำคัญของวัฏจักรของการนิเทศแบบคลินิก วัฏจักรของการนิเทศแบบ คลินิกเป็นส่วนหนึ่งของยุทธวิธีที่จะช่วย เหลือครูในการปรับปรุงพฤติกรรมการสอน จึงมีลักษณะใน เชิงพัฒนาการ มีความต่อเนื่องกันและกระทำอย่างสม่ำเสมอโดยมิให้ขาดตอนไป ซึ่งเป็นกระบวนการ ที่ชักจูงโน้มน้าวให้ครูได้เรียนรู้วิธีการปรับปรุงการเรียนการสอน และได้เข้าสู่กระบวนการ ของการนิเทศ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำให้ครูสามารถนิเทศตนเองได้ในที่สุด นอกจากนี้วัฏจักรของ การนิเทศแบบคลินิกยังก่อให้เกิดคุณลักษณะที่สอดคล้องกับคุณลักษณะที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ และให้ความช่วยเหลือตามทฤษฎีการเรียนรู้

2. การนิเทศการศึกษาในฐานะการให้การศึกษาต่อเนืองของครู งานและ ความรับผิดชอบที่สำคัญยิ่งของผู้นิเทศแบบคลินิกที่มีต่อครู คือ การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนา ความก้าวหน้าทางวิชาชีพ การสอนอยู่เสมออย่างต่อเนื่องแต่มิได้หมายความว่า ครู เป็นนักเรียน ของผู้นิเทศเหมือนอย่างในสถาบันการศึกษา แต่จะอยู่ในฐานะนักปฏิบัติการสอนที่ต้องการ

รักษามาตรฐานและคุณภาพ ตลอดจนพัฒนาวิชาชีพของคน โดยผู้นิเทศและครูต่างก็อยู่ในฐานะเพื่อนร่วมวิชาชีพเดียวกัน

3. การเรียนรู้ของครูเกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก การเรียนรู้เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิคนั้น เกิดจากการเรียนรู้ที่ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมาจากภายในที่เป็นลักษณะการยิ่งรู้ (Insight) และความเข้าใจ (Understanding) ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ตรงของครูจากการมีส่วนร่วมกับผู้นิเทศในกระบวนการของวัฏจักรการนิเทศ เพราะวัฏจักรของการนิเทศแบบคลินิก ซึ่งเน้นถึงการพิจารณา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และวินิจฉัยพฤติกรรมการเรียนการสอนอย่างละเอียดถี่ถ้วน จะเป็นเครื่องมือสนับสนุนเอาไว้อย่างดีสำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาการของวิชาชีพการสอนในลักษณะดังกล่าว

4. ความเชื่อที่ว่าการสอนเป็นพฤติกรรมที่สามารถจะศึกษาได้ การนิเทศแบบคลินิก ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การสอนเป็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนที่เกิดจากพฤติกรรมของครู พฤติกรรมของนักเรียน และตัวแปรด้านเนื้อหาที่ประกอบรวมกันเข้าเป็นพฤติกรรมที่เป็นกระสวน (Pattern) กระสวนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นคงที่มีกฎเกณฑ์ย่อมสามารถศึกษาได้โดยการจัดให้เข้าเป็นระบบ และการวิเคราะห์นอกจากนี้ในการจัดการนิเทศแบบคลินิก ยังเชื่อว่า พฤติกรรมการสอนสามารถที่จะศึกษาเข้าใจ และสามารถควบคุมได้ การปรับปรุงการเรียนการสอนสามารถทำได้โดยการควบคุม เปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงพฤติกรรมบางพฤติกรรม

5. ผู้นิเทศแบบคลินิก "ผู้นิเทศคลินิก" คือ นักการศึกษาผู้หนึ่งผู้ใดก็ได้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาวิชาชีพการสอนของครูประจำการ หรือนักศึกษาฝึกหัดครูที่สามารถใช้เทคนิคของการนิเทศแบบคลินิก เข้าไปใช้ในกระบวนการของการพัฒนา

6. ความต้องการนิเทศแบบคลินิก ครูเป็นผู้ที่ต้องศึกษาเล่าเรียนต่อเนื่องอยู่เสมอในเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาที่ครูจะต้องสอนและวิชาชีพในการสอน (Profession of teaching) ในการพัฒนาทักษะวิชาชีพการสอนของเขา ดังนั้นครูจึงต้องการความช่วยเหลือจากผู้นิเทศคลินิก ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญที่จะให้บริการทางวิชาชีพแก่เขาได้

7. ปัญหาของครูในการนิเทศการสอน ครูส่วนมากไม่ชอบการนิเทศการสอน เพราะบทบาท ลีลา และพฤติกรรมการนิเทศการสอนของผู้นิเทศที่ครูได้รับที่แล้ว ๆ มา ทำให้

ครูรู้สึกว่ ถูกข่มขู่ทางวิชาชีพ ทำให้ครูหมดกำลังใจ และ เสียขวัญในความมั่นใจต่อความสามารถในการสอนของตนเอง จนเห็นว่าบทบาท ลีลา และพฤติกรรมการณ์เทศการสอนของผู้นิเทศ ซึ่งครูได้รับนั้น เป็นตัวศัตรูต่อวิชาชีพของเขาอย่างร้ายแรง การนิเทศการสอนเท่าที่ผ่านมามีลักษณะเป็นการตรวจการศึกษามากกว่าการนิเทศการสอน ซึ่งทำให้การนิเทศการสอนกลายเป็นการวัดผล การสอน ทำให้ครูมีความตื่นเต้น ประหม่าและขาดความเชื่อมั่น และนอกจากนี้ยังทำให้การนิเทศ เป็นไปตามความต้องการของผู้นิเทศมากกว่า เกิดจากความต้องการของครู เชื่อกันว่ากระบวนการนิเทศแบบคลินิกจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวมานี้ได้

8. ประสิทธิภาพของการนิเทศแบบคลินิก คำถามที่สำคัญเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการนิเทศแบบคลินิก คือ คำถามที่ว่าครูและผู้นิเทศมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการนิเทศแบบคลินิกหรือไม่ การนิเทศแบบคลินิกเป็นสิ่งที่ครูและผู้นิเทศชอบและต้องการหรือไม่ การนิเทศแบบคลินิกมีผลทำให้ครูได้ปรับปรุงการสอนในชั้นเรียนหรือไม่ และการนิเทศแบบคลินิกมีผลทำให้นักเรียนได้ปรับปรุงการเรียนของเขาให้ดีขึ้นหรือไม่ งานวิจัยโดยตรงต่อการนิเทศแบบคลินิกที่จะตอบคำถามเหล่านี้มีน้อยมาก แต่อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยที่จำกัดนี้ก็พอจะตอบคำถามเหล่านี้ได้ว่า ครูมีความชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อการนิเทศแบบคลินิก (Blumberg and Amidon, 1965 อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 41-42) และมีทัศนคติในทางที่ดีต่อการสังเกตการสอนของการนิเทศแบบคลินิก (Martin, 1975 อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 42) และจากประสบการณ์ของ แอคคัสสัน และ แกลล์ ในการได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่บุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิคนั้น ครูใหญ่ ศึกษานิเทศก์ ครูและผู้เข้ารับการอบรมอื่น ๆ ให้ความสนใจและยอมรับการนิเทศแบบคลินิก ว่ามีคุณประโยชน์อย่างยิ่ง (Acheson and Gall 1980: 20 อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 42-43)

ส่วนในการนิเทศแบบคลินิกต่อการปรับปรุงการเรียนการสอนของครูนั้น โบยาน และ โคปแลนด์ (Boyan and Copeland 1974: 100-116) ได้พัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับศึกษานิเทศก์ โดยใช้แบบจำลองของการนิเทศแบบคลินิกและได้ทำการวิจัยกับศึกษานิเทศก์ โดยใช้แบบจำลองของการนิเทศแบบคลินิก ผลการวิจัยกับศึกษานิเทศก์กลุ่มนี้ พบว่าศึกษานิเทศก์กลุ่มนี้ได้ช่วยเหลือให้ครูได้สามารถปรับปรุงพฤติกรรมการณ์การสอนของเขาได้ เป็นอย่างดี นอกจากนี้ถ้าพิจารณาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบจุลภาค ซึ่งมีเทคนิคการสอนคล้ายคลึง

กับเทคนิคการนิเทศแบบคลินิก จะเห็นว่าการสอนแบบจุลภาคเป็น เทคนิคที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ที่ให้ความช่วยเหลือครูในการปรับปรุงทักษะการสอนที่เด่นชัดและจำเพาะเจาะจง ดังนั้นจึงเป็น หลักการและเหตุผลที่ดีมากที่สามารถสรุปได้ว่า การนิเทศแบบคลินิคนั้นมีผลต่อการปรับปรุงสมรรถ ภาพในการสอนของครู (นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 43)

สำหรับผลการนิเทศแบบคลินิกต่อการเรียนรู้ของนักเรียนนั้น ยังไม่มีงานวิจัย ที่จะให้คำตอบเรื่องนี้โดยตรง แต่ก็มีหลักฐานทางอ้อม ได้แก่ ข้อค้นพบที่ว่านักเรียนในชั้นที่ครู เน้น พฤติกรรมการสอนทางบวก จะมีการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้สูงกว่านักเรียนในชั้นของ ครูที่เน้นพฤติกรรมการสอนทางลบ ซึ่งถ้าหากว่าผู้นิเทศแบบคลินิกใช้พฤติกรรมการนิเทศทางอ้อม ต่อครูอย่างสม่ำเสมอแล้ว จะมีอิทธิพลต่อครูในการปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของเขา โดยใช้ พฤติกรรมการสอนทางบวก (ทางอ้อม) เพิ่มมากขึ้น ซึ่งก็เป็นเหตุผลที่คาดหวังได้ว่า นักเรียนจะ ได้รับผลประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนรู้ให้สูงขึ้นด้วยเหมือนกัน (นิพนธ์ ไทยพานิช 2527: 59-61)

9. การนิเทศแบบคลินิกและการวัดประ เนิ่นผลการสอนของครู บทบาทของ ผู้นิเทศแบบคลินิก จะเน้นบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดสรรความช่วยเหลือแก่ครู (facilitation) แต่ก็ต้องยอมรับว่า เป็นส่วนหนึ่งของการวัดผลประสิทธิภาพการสอนของครู แต่ต้อง กระทำภายใต้สภาพการณ์ที่ครูได้มีส่วนรับรู้ และมีส่วนร่วมกับผู้นิเทศการสอนอย่างใกล้ชิดในกระบวนการของการนิเทศทุกขั้นตอน เพราะจุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งของการนิเทศแบบคลินิก คือ มุ่งพัฒนาให้ครูได้ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมการสอนของเขาให้ดีขึ้น

ความขัดแย้งกันระหว่างบทบาทการ เป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ครูกับการ เป็นผู้วัดผลการสอนของครูที่เกิดขึ้นในตัวผู้นิเทศคลินิกและความขัดแย้ง ความสับสนไม่แน่ใจของ ครูว่าจะพึงพาและยอมรับการสนับสนุนจากผู้นิเทศ หรือจะหลีกเลี่ยงผู้นิเทศ เพราะกลัวถูกวิพากษ์ วิเคราะห์จากการวัดผลการสอนของครูนั้น จะสามารถทำให้บรรเทาลงได้ โดยผู้นิเทศจะต้องมีความ เชี่ยวชาญและมีทักษะในการนิเทศที่สูงมาก แล้วใช้ความ เชี่ยวชาญและทักษะ เหล่านี้ให้เป็น ประโยชน์ในการทำงานร่วมกับครู เพื่อคลี่คลายปัญหา (นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 47) แอคคิสัน และ แกลลส์ (Acheson and Gall 1980: 16 อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 47-48) เสนอแนะว่า

ครูส่วนมากจะมีทัศนคติและความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัยและถูกคุกคามต่อวิชาชีพและต่อตัวของเขา ถ้าครูไม่ทราบถึงมาตรการที่จะใช้วัดและประเมินพฤติกรรมการสอนของเขา และอีกประการหนึ่ง ก็คือ เมื่อครูเกิดความรู้สึกที่ไม่มีความเชื่อมั่นว่า ผู้วัดและประเมินผลมีความเชี่ยวชาญเพียงพอต่อเขา ความกังวลห่วงใยของครูดังกล่าวนี้ สามารถที่จะบรรเทาลงได้ โดยให้โอกาสแก่ครูได้มีส่วนร่วมในการ เห็นและรับรู้ถึงมาตรการหรือ เครื่องมือที่ใช้ก่อนที่จะลงมือใช้สิ่ง เกิดการสอน และให้ครูมีโอกาสได้ร่วมออกความคิดเห็นในการวิเคราะห์การสอน ฯลฯ กระบวนการของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการร่วมมือในลักษณะนี้จะช่วย เพิ่มพูนความใกล้ชิดความไว้วางใจ ระหว่างครูและผู้นิเทศมากกว่าการที่ครูมีทัศนะว่า เขากำลังถูกจับผิด

นิพนธ์ ไทยพานิช (2528: 48-49) ให้ทัศนะว่า ครูจะ เกิดความรู้แจ้ง เห็นจริงถึงความ เป็นไปได้ของการวัดและประเมินผลการสอนว่า มีประโยชน์และคุณค่าต่อตัว เขา และวิชาชีพการสอนของเขา ก็ต่อเมื่อครูมีทัศนคติในทางบวกต่อการวัดผลและประเมินการสอน ดังนั้นถ้าผลการวัดและประเมินการสอนมีที่ท่าว่าจะ เป็นไปในทางบวก มีความสร้างสรรค์มากกว่า ทางลบ จะช่วยทำให้ครูยอมรับว่า "หน้าที่ของการวัดผลประเมินผลการสอนนั้น เป็นส่วนหนึ่งของ การนิเทศการสอน

10. ข้อควรคำนึงในการจัดการนิเทศแบบคลินิก การจัดการนิเทศแบบคลินิก เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างบุคคลโดยตรง ดังนั้น ในการดำเนินงานจะต้องใช้ความระมัดระวังการรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นอย่างมาก จริยธรรมในลักษณะดังกล่าวนี้ ไม่ใช่สิ่งที่กำหนดได้ว่า ทำอย่างนั้นอย่างนี้แล้วจะเกิดขึ้น เพราะ เป็น เรื่องที่จะต้องมีการพัฒนาขึ้นในแต่ละบุคคล ข้อ เสนอแนะต่อไปนี้เป็น เพียงข้อที่ควรคำนึง เป็น หลักเบื้องต้น เท่านั้น

1. ผู้นิเทศต้องให้เกียรติในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของครูและ หน้าที่หลักของผู้นิเทศ คือ "การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน"

2. ผู้นิเทศจะปฏิบัติตัวในฐานะ เป็นมนุษย์คนหนึ่งต่อครูในฐานะ เป็นมนุษย์ เช่นกันแต่ในฐานะนักวิชาชีพ เขาจะต้องดำเนินการทุกอย่างที่จะยกระดับการ เรียนของนักเรียน โดยการปรับปรุงการปฏิบัติงานของครู

3. การตัดสินใจในการดำเนินงานการตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่สำคัญ

ควรจะเป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างครู ผู้บริหาร คณะกรรมการในโรงเรียนและผู้มีเทศ แต่
ขณะเดียวกันควรจะมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า ผู้มีเทศมีขอบเขตในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง
ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนอย่างน้อยเพียงใดด้วย (สมาน
อัศวภูมิ 2526: 25)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิกที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า
จุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัดการนิเทศแบบคลินิก คือ "การปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียน
การสอนในชั้นเรียนโดยตรง" และถ้าหากเราถือว่าการสอนเป็นหัวใจของการนำเอาหลักสูตร
ไปใช้ (สุมิตร คุณากร 2523: 9) ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้จุดมุ่งหมายในการจัดการ
ศึกษารบรรลุตามเป้าหมายแล้วก็อาจกล่าวได้ว่า "การจัดการนิเทศแบบคลินิก คือ หัวใจของการ
นิเทศการศึกษา" เพราะ เป็น เทคนิคการนิเทศที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน
โดยตรง

การนิเทศแบบคลินิก เป็น เทคนิคที่เชื่อในการให้เกียรติและเคารพเพื่อน
ร่วมงานไม่ว่าจะเป็นครู หรือผู้มีเทศในฐานะและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันทุกฝ่าย
มีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันในการปฏิบัติงานร่วมกัน หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็น เทคนิค
การนิเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างยิ่ง นอกจากนั้นยังเป็น เทคนิคการนิเทศที่ยึดครู เป็น
ศูนย์กลาง มีการดำเนินงานเป็นรายบุคคล แต่ขณะเดียวกันก็ต้องสอดคล้องกับความต้องการและ
เป้าหมายของโรงเรียน ซึ่งอาจจะเรียกว่า เป็นการประสานผลประโยชน์ระหว่างครูและโรงเรียน
เพื่อผลประโยชน์สุดท้าย คือ เพื่อนักเรียน

ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการนิเทศแบบคลินิก คือ การนำเอาวิธี
การอย่างมีระบบมาใช้ในการดำเนินงานโดยเฉพาะเกี่ยวกับการวางแผน การเก็บรวบรวมและ
การวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า การสอนเป็นพฤติกรรมที่สามารถ
สังเกตศึกษาทำความเข้าใจและควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนระบบในการดำเนินการนั้น แม้จะ
อาศัยวิธีการอย่างมีระบบ แต่ก็สามารถยืดหยุ่นได้ตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจากการจัดการ
นิเทศร่วมกันระหว่างครูและผู้มีเทศ

ในการจัดการนิเทศแบบคลินิกนั้นถือว่า สัมพันธภาพในการทำงานร่วมกันมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินการนิเทศทุกขั้นตอน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากเทคนิคการนิเทศแบบนี้ มุ่งเน้นการทำงานร่วมกัน เป็นรายบุคคล เป็นสำคัญก็ได้ และสัมพันธภาพในการทำงานร่วมกัน ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลสองฝ่ายได้สร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน มีความเชื่อมั่น และไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมถึงการมีเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกัน จึงย่อมมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานร่วมกันต่อไป

กล่าวโดยสรุปแล้ว การจัดการนิเทศแบบคลินิกเป็นการจัดการนิเทศที่มีจุดประสงค์สำคัญคือ การพัฒนาประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะยังผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน อันเป็นสื่อยอดปรารถนา หลักการหรือแนวคิดที่กล่าวมาแล้วจะ เป็นแนวปฏิบัติที่จะให้การดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างครูและผู้นิเทศสะดวกและมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนมากขึ้น นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอรูปแบบการนิเทศแบบคลินิก ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนในการดำเนินงานหลายรูปแบบดังต่อไปนี้

วิธีการนิเทศแบบคลินิก

วิธีการนิเทศแบบคลินิก หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่ดำเนินตามขั้นตอนของการนิเทศที่เรียกว่า "วัฏจักร" (Cycle) ของการนิเทศแบบคลินิก ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน เช่น รูปแบบของ แอคคิชั่น และ แกลล์ มี 3 ขั้นตอน คือ

1. การประชุมปรึกษาหารือ

ในการประชุมปรึกษาหารือกันนี้ เป็นการดำเนินงาน เพื่อให้ทราบความรู้สึกและความต้องการของครูในการจัดการเรียนการสอน ความมุ่งหวังในวิชาชีพของครู ส่วนบทบาทของผู้นิเทศก็คือ การรับฟังด้วยความจริงใจและการทำข้อตกลงอื่น ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานร่วมกัน

2. การสังเกตการสอน

ในขั้นตอนนี้ผู้นิเทศจะสังเกตการสอนในชั้นเรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์และหาแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนต่อไป

3. การประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับ

ในขั้นตอนสุดท้ายนี้จะ เป็นการประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับระหว่างครูและผู้นิเทศ เพื่อให้ทราบผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งได้รวบรวมจากการสังเกตการสอน

สำหรับแนวคิดของโคแกนนั้น เสนอรูปแบบการจัดการนิเทศแบบคลินิกเอาไว้ 8 ขั้นตอน หรือวิภูภาค (phase) ซึ่งได้แก่

วิภูภาคที่ 1 การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับผู้นิเทศ (establishing the teacher supervisor relationship) ซึ่งผู้นิเทศควรจะ

1.1 สร้างสัมพันธ์ภาพคลินิก (clinical relationship) ระหว่างครู กับผู้นิเทศ

1.2 ช่วยครูให้เข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิกโดยทั่วไปและขั้นตอน ในการดำเนินงาน

1.3 ชี้แนะให้ครูได้ทราบถึงบทบาทใหม่และพันธกิจ (function) ของเขา ในช่วงการดำเนินการนิเทศ

วิภูภาคที่ 2 วางแผนร่วมกับครู (Planning with teacher) กิจกรรม ในช่วงนี้ครูและผู้นิเทศร่วมกันวางแผนการสอน ซึ่งเป็นการวางแผนบทเรียน เดียวหรือเป็นชุด หรือ หน่วยการเรียนรู้ (units) ก็ได้

วิภูภาคที่ 3 กำหนดแนวทางสังเกตการสอน (Planning the strategy of observation) ผู้นิเทศจะกำหนดจุดมุ่งหมาย ระยะเวลาและ เทคนิควิธีการสังเกตการสอน ตลอดจนการรวบรวมข้อมูลไว้อย่างชัดเจน หากจะมีบุคคลอื่นร่วมสังเกตด้วยก็จะกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ให้ชัดเจนด้วย สำหรับครูจะเข้าร่วมการกำหนดแนวทางการสังเกตด้วยก็ได้ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับกระบวนการนิเทศมากขึ้น

วิภูภาคที่ 4 การสังเกตการสอน (observing instruction) ผู้นิเทศ จะเข้าสังเกตการสอน (ตามวิธีการที่กำหนดไว้) เพื่อบันทึกเหตุการณ์ (events) ต่าง ๆ ใน ชั้นเรียน

วิทยภาคที่ 5 วิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน (analyzing the teaching learning process) ในการวิเคราะห์นั้นผู้นิเทศกับครูจะร่วมกันวิเคราะห์หรือว่าแยกกันวิเคราะห์ แล้วค่อยนำมาปรึกษาหารือกันก็ได้ การตัดสินใจว่าจะดำเนินการอย่างไรขึ้นอยู่กับระดับความสามารถของครู เกี่ยวกับกระบวนการนิเทศแบบคลินิกและความต้องการของเขา ในขณะนั้น

วิทยภาคที่ 6 กำหนดวิธีการประชุมปรึกษา (Planning the strategy of the conference) ในการกำหนดวิธีการประชุมปรึกษานั้น หากเป็นระยะเริ่มแรกที่ผู้นิเทศทำงานร่วมกับครู ผู้นิเทศควรเป็นผู้กำหนดและดำเนินการประชุมปรึกษาเอง แต่หลังจากการปฏิบัติการนิเทศร่วมกันหลายครั้งแล้ว ครูและผู้นิเทศควรจะได้วางแผนร่วมกัน

วิทยภาคที่ 7 การประชุมปรึกษา (the conference) โดยทั่วไปการประชุมปรึกษาในขั้นตอนนี้จะเป็น เรื่องเฉพาะของผู้นิเทศกับครู แต่หากมีความจำเป็นและโอกาสอำนวยผู้ร่วมทีมคนอื่นอาจจะร่วมกันก็ได้ บางครั้งการประชุมอาจดำเนินการโดยครู หรือบุคคลอื่นก็ได้ และบางครั้งไม่ต้องมีผู้นิเทศร่วมด้วยก็ได้

วิทยภาคที่ 8 การวางแผนต่อเนื่อง (renewed planning) ในจังหวะที่เหมาะสมขณะที่ครูและผู้นิเทศร่วมปรึกษารือกันอยู่นั้น ครูและผู้นิเทศจะร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนการสอน ครูและผู้นิเทศจะเลิกพูดถึงบทเรียนเก่า แต่เริ่มต้นร่วมกันวางแผนสำหรับบทเรียนใหม่ วัฏจักรของการนิเทศแบบคลินิกก็เริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง (Cogan 1973:10-13)

ส่วนตามรูปแบบของโกลด์แฮมเมอร์ (Goldhammer) เสนอไว้ 5 ขั้นตอน (stage) ซึ่งหากจะพิจารณาแล้วโกลด์แฮมเมอร์ ได้รวมขั้นตอนที่ 1-3 ของโคแกน (Cogan) ไว้ในขั้นตอนที่ 1 ของเขา ขั้นตอนที่ 5-6 ไว้ในขั้นตอนที่ 3 จะแตกต่างกันบ้างก็เป็นขั้นตอนสุดท้ายของทั้งสองรูปแบบ คือ ขั้นตอนที่ 5 ของโกลด์แฮมเมอร์ และขั้นตอนที่ 8 ของโคแกน แต่ก็ไม่มีอะไรเป็นข้อแตกต่างที่สำคัญมากนัก นอกจากตรงที่ โคแกน เน้นการพัฒนาบทเรียนต่อเนื่อง แต่โกลด์แฮมเมอร์ จะมุ่งที่การประเมินผลการดำเนินงานของผู้นิเทศ และพัฒนาทักษะของครูเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศแบบคลินิก ในขั้นตอนนี้

ขั้นตอนการนิเทศแบบคลินิกตามรูปแบบของโกลด์แฮมเมอร์ ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่ามี 5 ขั้นตอน มีลักษณะดังนี้

1. การประชุมปรึกษาก่อนการสังเกตการสอน (preobservation conference)
2. การสังเกตการสอน (observation)
3. การวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดวิธีการประชุมนิเทศ (analysis and strategy)
4. การประชุมนิเทศ (supervision conference)
5. การประชุมวิเคราะห์พฤติกรรมนิเทศ (postconference analysis)

วิธีการนิเทศแบบคลินิกนอกจากรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีรูปแบบอื่นอีกหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบของโมเชอร์ และ เพอร์เปิล (Mosher and Purpal) เป็นต้น อย่างไรก็ตามโดยลักษณะทั่วไปแล้ว ทุกรูปแบบจะมีเนื้อหาสาระคล้ายกันคือ จะครอบคลุมสามเรื่องต่อไปนี้ คือ การวางแผน การสังเกตการสอน และการประเมินผล จะแตกต่างกันก็เพียงจำนวนขั้นตอนในการดำเนินงานในการจัดการนิเทศเท่านั้น

ขอนำขั้นตอนการจัดการนิเทศแบบคลินิกตามรูปแบบของโกลด์แฮมเมอร์ มากล่าวถึงในรายละเอียดเพิ่มขึ้นดังต่อไปนี้

ก่อนจะได้กล่าวถึงการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนในการจัดการนิเทศแบบคลินิกต่อไปนี้ มีเรื่องที่ไม่ควรจะละเลยอยู่เรื่องหนึ่ง คือ การสร้างสัมพันธภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างครูและผู้นิเทศ ซึ่งเป็นจุดเน้นที่สำคัญในการจัดการนิเทศแบบนี้ ซึ่งโกลด์แฮมเมอร์ (Goldhammer, Anderson and Krajewski 1980: 45-53) เรียกว่า "การปูพื้นฐานสำหรับการจัดการนิเทศแบบคลินิก" (setting the stage for clinical supervision)

ตามรูปแบบการนิเทศแบบคลินิกของโกลด์แฮมเมอร์นั้น แม้จะถือว่าการสร้างสัมพันธภาพเป็นขั้นตอนหนึ่งในการจัดการนิเทศก็ตาม แต่โกลด์แฮมเมอร์เองก็ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ไม่น้อย ดังเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า "สัมพันธภาพเป็นพื้นฐานสำคัญต่อประสิทธิภาพการนิเทศ

แบบคลินิก" โดยเฉพาะอย่างยิ่งหาก เป็นการจัดการนิเทศร่วมกันครั้งแรกระหว่างครูและผู้นิเทศ ซึ่งจะช่วยลดความต่อต้านจากครูและขณะเดียวกันก็จะได้รับความร่วมมือมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของสัมพันธภาพในการทำงานร่วมกันนี้จะ เป็น เฉพาะช่วงแรกในการจัดการนิเทศ เท่านั้น หากจะต้องมีการ เสริมสร้างและพัฒนาให้มีเพิ่มมากขึ้นตลอดกระบวนการนิเทศ (Goldhammer et al. 1980: 53)

ในการทำงานร่วมกันระหว่างครูและผู้นิเทศนั้นสิ่งแรกที่ผู้นิเทศควรจะได้ ส่งเสริมให้มีขึ้น คือ "ความรู้สึกในทางบวก" (Positive feeling) ต่อการจัดการนิเทศร่วมกันซึ่งอาจจะทำได้โดย

1. พยายามทำให้ครูลดความรู้สึกที่เคยมีต่อการนิเทศเก่า ๆ ซึ่งครูส่วนใหญ่มักจะตื่นกลัวและมีความรู้สึกในทางลบต่อกระบวนการนิเทศเหล่านั้น ดังนั้นผู้นิเทศควร จะให้ความเห็นอกเห็นใจกับครู ทำคนให้เป็นประโยชน์ รู้จักกาลเทศะและการยกย่องชมเชยผลงาน ของครู

2. ส่งเสริมให้ครูเกิดความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองในวิชาชีพ ครูจะมีความ ก้าวหน้าทางวิชาชีพต่อ เมื่อ เขามีความรู้สึกเห็นความสำคัญของตนเองและองค์การ ครูจะต้องรู้ตนเองดี และ เรียนรู้ที่เคารพและทราบซึ่งในตนเอง ครูควรจะมีเสรีภาพที่จะคิด เพื่อตนเองตลอดจน การแสดงออกซึ่งความคิดที่เห็นตัวของตัวเอง และกล้าพอที่จะตัดสินใจและดำเนินงานตามแนวคิด นั้น ๆ ด้วยความรับผิดชอบ

3. ผู้นิเทศควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และ เห็นความสำคัญในความคิด เหล่านั้น

4. ส่งเสริมให้ครูมีความรู้สึกที่ดีและมองโลกในแง่ดีด้วยในการทำงาน ร่วมกับบุคคลอื่น ข้อสำคัญเบื้องต้น คือ การส่งเสริมให้ครูมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ซึ่งจะยังผลให้ ครูมีความรู้สึกที่ดีต่อคนอื่น ต่อนักเรียน บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมให้นักเรียนอยากมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) กับครูมากขึ้น

5. ประการสุดท้าย ผู้นิเทศต้องให้ความสำคัญในการสร้างเสริมและ พัฒนาสัมพันธภาพกับครู ซึ่งจะยังผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการนิเทศแบบคลินิกทั้งหมด

การสร้างสัมพันธภาพในการทำงานร่วมกันนี้หาก เป็นการดำเนินการร่วมกันครั้ง แร่ระหว่างครูและผู้นิเทศในการจัดการนิเทศแล้ว การสร้างสัมพันธภาพก็เปรียบได้กับการ เคลียร์พื้นที่ก่อนการปฏิบัติการนิเทศนั่นเอง เมื่อครูมีความพร้อมที่จะร่วมโปรแกรมการพัฒนาวิชา ชีพการสอนของเขาแล้ว กระบวนการนิเทศแบบคลินิกก็จะเริ่มต้นขึ้น ซึ่งตามรูปแบบของโกลด์ แฮมเมอร์ ก็จะมี 5 ขั้นตอนดังกล่าวมาแล้ว ได้แก่

1. การประชุมปรึกษาก่อนการสังเกตการสอน
2. การสังเกตการสอน
3. การวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดวิธีการประชุมนิเทศ
4. การประชุมนิเทศ
5. การประชุมวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการนิเทศ

ซึ่งจุดมุ่งหมายและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานดังนี้ (Goldhammer and others 1980: 208-211)

1. การประชุมปรึกษาก่อนการสังเกตการสอน

1.1 จุดประสงค์

- 1.1.1 เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับความตั้งใจของครูในการสอน (จุดประสงค์ของบทเรียน ขั้นตอนการสอน และการประเมินผล)
- 1.1.2 ทหาข้อตกลงเบื้องต้นระหว่างครูกับผู้นิเทศ (เช่น ข้อมูล บ้อนกลับที่ครูต้องการให้ผู้นิเทศสังเกตขณะสอน)
- 1.1.3 กำหนดแผนในการสังเกตการสอน (เช่น วิธีการที่ ผู้นิเทศจะสังเกตการสอนจะใช้ เครื่องบันทึกเสียงหรือไม่ ใช้เวลานานเท่าใด)

1.2 ข้อเสนอแนะ

- 1.2.1 ทั้งครูและผู้นิเทศควรจะทำใจให้สบายในการประชุม ร่วมกัน ควรจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างตรงไปตรงมาเกี่ยวกับทุกเรื่อง เกี่ยวกับการดำเนินงาน ทั้งเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและความรู้สึก

- 1.2.2 การปรึกษาหารือ ควรจะเป็นตัวส่งเสริมการปฏิบัติงาน

ในขั้นตอนที่ 2 และ 3 ให้สะดวกยิ่งขึ้น

1.2.3 ในบางกรณี การปรึกษาหารือ อาจมีการทบทวน (ทดลอง) บทเรียน การใช้รูปแบบต่าง ๆ ตลอดจน เทคนิควิธีการสอนด้วย

1.2.4 ข้อตกลงเบื้องต้นไม่จำเป็น ต้อง เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ อย่างเคร่งครัดจนเกินไป แต่เป็นสิ่งยืนยัน เบื้องต้นว่าหากดำเนินการตามข้อตกลงแล้วครูจะ บรรลุเป้าหมายที่เขาต้องการได้

1.2.5 ก่อนสิ้นสุดขั้นตอนนี้อาจมีความจำเป็น ในการปรับปรุง แก้ไขแผนการสอนบางตอน ครูและผู้นิเทศจะร่วมกัน ประเมินประสิทธิภาพของแผนการสอนร่วมกัน

2. การสังเกตการสอน

2.1 เพื่อสังเกตพฤติกรรมการสอนตามที่ครูและผู้นิเทศได้ร่วมกัน วางแผนในขั้นตอนที่ 1

2.2 ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานควรจะเป็นไปตามแผนที่วางไว้ในขั้นตอนที่ 1 และข้อเสนอแนะต่อไปนี้

2.2.1 สังเกตหรือบันทึกอะไร

2.2.2 ผู้สังเกตจำเป็นต้องแยกตัวจากการจัดการเรียนการสอนอย่างเด็ดขาดหรือไม่

2.2.3 การสังเกตการสอนควรจะจบลงเมื่อใด และอย่างไร

2.2.4 หากเป็นไปได้ควรใช้ เครื่องบันทึกเทป โทรทัศน์ หรือ เครื่องบันทึกเสียง ช่วยในการบันทึกและการวิเคราะห์พฤติกรรมการสอน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดวิธีการประชุมนิเทศ

3.1 จุดประสงค์

3.1.1 เพื่อทบทวนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการ ดำเนินการเรียนการสอน

3.1.2 เพื่อประเมินการจัดการเรียนการสอนเพื่อดูว่า

- ก. เป็นไปตามความตั้งใจของผู้สอนหรือไม่
- ข. วิธีสอน เป็นอย่างไร (โดยเฉพาะหากมีการวางแผนการสอน เป็นทีม)
- ค. แนว (Pattern) การสอนของครู เป็นอย่างไร (ตามที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน)

3.1.3 เพื่อหาแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

3.1.4 เพื่อกำหนดแผนที่จะช่วยครู

ก. จุดสำคัญ คำถาม แนวคิด และปัญหาที่ต้อง

หยิบยกขึ้นมาพิจารณาระหว่างการประชุม ในชั้นต่อไป

ข. บทบาทของผู้นิเทศในการประชุม นิเทศ

3.2 ข้อเสนอแนะ

3.2.1 โดยปกติแล้วการดำเนินการสอนจริงมักจะกิน เวลา มากกว่าที่วางแผนไว้ ดังนั้นครูและผู้นิเทศควรจะได้ตกลงกันใน เรื่อง เวลาที่จะ เริ่มต้นการประชุม นิเทศ

3.2.2 จัดลำดับความสำคัญของ เรื่องหรือปัญหาที่จะนำมา พิจารณาระหว่างการประชุม นิเทศ เพราะเราคงไม่สามารถที่จะนำเอาทุกเรื่องมาพิจารณาได้

3.2.3 ผู้นิเทศต้องสร้างบรรยากาศให้พร้อมสำหรับการ ประชุม นิเทศ เพราะโดยทั่วไปแล้วคนเราจะได้อินหรือรับรู้ เฉพาะในสิ่งที่เขาพร้อมที่จะรับฟัง เท่านั้น ครูอาจเกิดความกลัวจากสภาพการหลายอย่าง ดังนั้นผู้นิเทศต้องสร้างบรรยากาศแห่ง ความมั่นใจหรือเชื่อถือได้ให้เกิดขึ้น (เช่น การวิเคราะห์พฤติกรรม การสอนก็มีหลักฐานสนับสนุน) และสร้างความไว้วางใจ (ซึ่งอาจดูได้จากความสามารถเฉพาะตัว ความจริงใจ ตลอดจนการ มองครูในแง่ดีของผู้นิเทศ เป็นต้น) บรรยากาศเหล่านี้ อาจสร้างขึ้นได้โดย

ก. ใช้หลักการสอนแบบสืบสวนสอบสวน (inquiry teaching) เปิดใจให้กว้างในการวิเคราะห์ ตรวจสอบแนวคิดต่าง ๆ ด้วยความจริงใจ และ ถนอมน้ำใจซึ่งกันและกัน มีความยืดหยุ่นได้ แต่ต้องมีจุดมุ่งหมายแน่นอน

ข. วิเคราะห์และจัดลำดับพฤติกรรม การสอนที่

สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ในระยะสั้น และขณะเดียวกันก็วางแผนสำหรับการปรับปรุงพฤติกรรม การสอนระยะยาวด้วย

ค. ประเด็นสำคัญในการดำเนินงาน คือ พฤติกรรม การสอนไม่ใช่ตัวครูพยายามหลีกเลี่ยงการวิเคราะห์วิจารณ์ตัวบุคคลอันจะก่อให้เกิดผลเสียทาง จิตวิทยา มุ่งเน้นปัญหาที่สำคัญและ เป็นวิชาการ

ง. เลือกประเด็นปัญหาที่เป็นไปได้ในการแก้ไข สักสองสามปัญหา และพยายามหาทางแก้ไขอย่างมีระบบ และยืดหยุ่นได้ตามลักษณะของครูที่เร าทำงานด้วย

จ. หากเป็นไปได้พยายามส่งเสริมจุดเด่นมากกว่า การรื้อฟื้นจุดอ่อนหากไม่มีแนวทางแก้ไขจุดอ่อนนั้น เพราะโดยทั่วไปแล้วการหาข้อบกพร่องและ คำติ เป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ยาก แต่การหาทางแก้ไข เป็นเรื่องที่ทำได้ลำบากกว่า จึงควรตระหนัก ถึงเรื่องนี้ไว้ด้วย

3.2.4 การดำเนินการในขั้นตอนนี้ควรจะต้องถึงจุดที่ผู้นิเทศได้ ข้อการกำหนดแน่นอนว่าจะอะไรคือปัญหา และวิธีการที่จะเสนอปัญหานั้นคือครู ตลอดจนแนวทางใน การปฏิบัติว่าจะสื่อสารอย่างไรจึงจะทำให้ครู เข้าใจตรงกันกับที่เราต้องการ

3.2.5 อย่าลืมแนวทางในการเริ่มต้นการประชุมนี้ เทศด้วย ว่า จะเริ่มต้นอะไรด้วยคำพูดและน้ำเสียงอย่างไร

4. การประชุมนี้ เทศ

4.1 จุดประสงค์

จุดประสงค์หลักในการดำเนินในขั้นตอนนี้ก็ เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ และเพื่อให้แนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไปด้วย อนึ่งหากได้มีการทบทวนข้อตกลง เบื้องต้น (ขั้นตอนที่ 1) ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จุดประสงค์ในขั้นตอนนี้ คือ

4.1.1 เพื่อเป็นการ เสริมแรงและสร้างความถึงพอใจให้กับครู

4.1.2 เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ เกี่ยวกับการจัดการ เรียนการสอน

4.1.3 เพื่อเสนอความช่วยเหลือ เสนอแนะ (หากโอกาสอำนวย

เป็นไปได้และเหมาะสม)

4.1.4 เพื่อฝึกครู เกี่ยวกับ เทคนิคในการนิเทศของตนเอง

4.1.5 เพื่อพัฒนาแรงเสริมในการวิเคราะห์ตนเองอย่างมี

หลักการ (Professional self-analysis)

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ภาระหน้าที่ในการดำเนินการในชั้นตอนนี้ เป็นการดำเนินงานเพื่อให้การประชุมดำเนินไปตามกำหนดการ เพื่อบันทึกปัญหาต่าง ๆ ที่ยกมาพิจารณา เพื่อตัดสินใจว่า ควรจะยุติการดำเนินงาน เมื่อใดหากพบว่ายุทธวิธีในการแก้ปัญหาที่ล้มเหลว เป็นต้น

4.2.2 เมื่อสิ้นสุดการประชุมนิเทศ หากให้ครูได้มีการเสนอความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการนิเทศที่ผ่านมาก็จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานต่อไป

5. การประชุมวิเคราะห์พฤติกรรมการนิเทศ

5.1 จุดประสงค์

5.1.1 เพื่อเป็นการทบทวนการประชุมนิเทศ

5.1.2 เพื่อประเมินการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ

- ความตั้งใจของผู้นิเทศ
- เกณฑ์การนิเทศ
- คุณค่าการประชุมนิเทศสำหรับครู

5.1.3 พิจารณาการดำเนินการนิเทศ เปรียบเทียบกับการพัฒนาทักษะการนิเทศของผู้นิเทศ

5.1.4 ประเมินทักษะการนิเทศของผู้นิเทศ แต่ละบทบาท และโดยส่วนรวม เกี่ยวกับการจัดการนิเทศแต่ละขั้นตอน

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 การวิเคราะห์ในชั้นตอนนี้เปรียบเหมือน Superego ของการนิเทศแบบคลินิก เป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างรับผิดชอบ และตรงไปตรงมา เพื่อทราบว่ากรณีใด ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใด มีการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบ ผู้นิเทศอาจใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุง แนวทางการนิเทศของตนเอง

5.2.2 สำหรับผู้สังเกตการณ์ในการจัดการนิเทศ หากได้ร่วมในขั้นตอนนี้ จะช่วยให้เข้าใจการปฏิบัติงานของครูได้มากขึ้น

5.2.3 สิ่งที่ควรนำมาอภิปราย ได้แก่ เทคนิคในการดำเนินงานของผู้นิเทศ ข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งที่บรรลุและไม่บรรลุตาม เป้าหมาย คุณค่าในการดำเนินงาน ตัวแปรด้านความรู้สึก เทคนิคและกระบวนการที่ใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เป็นต้น

เทคนิคและวิธีการนิเทศทางอ้อม

เทคนิคที่ 1 พุดน้อย ฟังมาก

ในระหว่างการประชุมนิเทศ หากผู้นิเทศจะยึดครองการพูด และการอภิปรายมากกว่าครูแล้ว โอกาสที่ผู้นิเทศจะได้รับรู้ รับฟังความกังวลใจ หรือความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน ก็จะลดน้อยลง เท่านั้น ด้วยเทคนิคการฝึกฝนตนเองให้สามารถเป็นผู้ฟังที่ดี จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

การเป็นผู้ฟังที่ดีนั้น ก็ได้หมายความว่า จะต้องตั้งใจฟังแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่พูดอะไรเลย ผู้นิเทศควรจะสามารถในการฟังแล้วพูดตอบสนอง เป็นครั้งคราวในระหว่างการสนทนา ทั้งนี้เพื่อแสดงให้ครูได้รับรู้ว่า คำพูดของเขานั้นได้รับการสนใจ เอาใจใส่และมีประโยชน์ต่อการได้รับฟัง เป็นอย่างยิ่ง

วิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ได้ระหว่างการสนทนาหรือการอภิปรายดำเนินไปนั้น มีดังนี้ คือ

1. การทวนคำ/ประโยค วิธีนี้เป็นวิธีการง่าย ๆ ที่ผู้นิเทศจะนำไปใช้ได้เมื่อมีความต้องการสนับสนุนให้ครูได้ดำเนินการสนทนาต่อไปอีก คือ การทวนคำหรือประโยคที่สำคัญของผู้พูด เป็นครั้งคราวในระหว่างการฟัง

เทคนิคที่ 2 การยอมรับ การถอดข้อความและการใช้ความคิดของครูให้เป็นประโยชน์ในการนิเทศ

การยอมรับความคิดของครู

ในระหว่างที่การสนทนา หรือการอภิปราย ดำเนินไปนั้นวิธีการที่ผู้นิเทศ จะแสดงให้ครูได้รับรู้ว่า ผู้นิเทศกำลังตั้งใจติดตามฟัง ความคิดเห็นของครูอย่างใกล้ชิดและ ยอมรับความคิดเห็นของเขาก็คือ การใช้คำพูด สอดแทรกในระหว่างการฟังครู

- ผม/ดิฉัน เข้าใจว่าคุณหมายถึงอะไร
- ผม/ดิฉัน เข้าใจ
- การสอดแทรกคำพูดดังกล่าวข้างบน จะช่วยกระตุ้นให้ครูแสดง

ความคิดเห็นต่อไปอีก

การยอมรับความคิด ในที่นี้มีได้หมายความว่า ผู้นิเทศจะมีความเห็น คล้อยตามครู เพียงแต่เป็นการรับรู้เกี่ยวกับความคิดนั้น โดยไม่วิจารณ์หรือตัดสินว่า ถูก/ผิด และเป็นการแสดงการยอมรับว่าความคิดของครูนั้น มีค่าควรแก่การรับฟัง เสมอ

การยอมรับความคิดของครู จะช่วย เสริมให้ครูกล้าแสดงความคิดเห็น ในการประชุมมากขึ้น

การใช้ความคิดของครู

การใช้ความคิดของครูให้เป็นประโยชน์ในระหว่างการนิเทศนั้น คือ การอ้างอิงหรือนำเอาข้อคิดเห็นของครู นำมาประกอบในการอภิปรายของผู้นิเทศ เป็นครั้งคราว วิธีการเช่นนี้ นอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงการเอาใจใส่ติดตามรับฟัง ความคิดของครูโดย ตลอดแล้วยังช่วยทำให้ครูเกิดความรู้สึกว่า ความคิดของตนมีผู้รับฟัง และให้ความสำคัญ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้นในโอกาสต่อ ๆ ไป

อย่างไรก็ดี ในการใช้ความคิดของครูนี้ หากมีการเพิ่มเติมหรือแสดง ข้อคิดเห็นของผู้นิเทศเข้าไปแล้วจะ เปลี่ยนไป เป็นการแสดงความคิดเห็นของผู้นิเทศ

เทคนิคที่ 3 การใช้คำถามที่ช่วยคลี่คลายทำให้กระจ่างชัดเจนขึ้น

ในระหว่างการประชุมนิเทศนั้น บางครั้งการแสดงความคิดเห็นของครู

เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนหรือพฤติกรรมกาเรียนของนักเรียน อาจจะยังคลุมเครือไม่ชัดเจน เป็นการให้ข้อคิด เป็นแบบกว้าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมกาเรียนที่ไม่เฉพาะเจาะจง ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นสำหรับผู้นิเทศในการตั้งคำถามและเลือกใช้ คำถามที่เหมาะสม เพื่อให้ได้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับฟังที่ยังไม่ชัดเจน และเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างครูและผู้นิเทศ

เทคนิคที่ 4 การให้คำยกย่องสรรเสริญในผลงานของครูและความเจริญงอกงามของครู

ผู้นิเทศพึงระลึกไว้เสมอว่า

- ครูมีความต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับในด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบของเขา
- ครูมีความต้องการให้ผู้ร่วมงาน หัวหน้างานและผู้บังคับบัญชารับรู้ถึงความก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพของเขา
- ครูมีความต้องการที่จะได้รับการยกย่องชมเชยเกี่ยวกับงานที่เขาทำตามโอกาสอันควรอัน เป็นการแสดงว่า เขาเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าของโรงเรียน

ผู้นิเทศที่ตระหนักถึงความต้องการต่าง ๆ ดังกล่าว และสามารถสนับสนุนให้กำลังใจครูเมื่อมีโอกาสในระหว่างการประชุมนิเทศ โดยการกล่าวยกย่องสรรเสริญผลงานและความเจริญก้าวหน้าในด้านวิชาชีพของเขาได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพจะมีผลช่วยทั้งทางด้าน การเสริมกำลังใจแก่ครู และจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากครูในการปฏิบัติงาน และเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันด้วย บรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรไมตรีมีความจริงใจต่อกัน

เทคนิคที่ 5 หลีกเลี่ยงการให้คำแนะนำโดยตรง

การที่ผู้นิเทศเลือกวิธีการให้คำแนะนำทางตรงโดยการเสนอความคิดหรือวิธีแก้ปัญหาของตนให้ครูนำไปปฏิบัติ นั้น โอกาสที่ผู้นิเทศจะละเลยการศึกษา รายละเอียดของปัญหา

ของครูหรือการทำควม เข้าใจกับสภาพปัญหาที่ครูประสมอยู่จะมีมาก นอกจากนั้น เมื่อรับความคิดหรือคำแนะนำจากผู้นี้เทศไปปฏิบัติแล้วไม่เกิดผลตามที่ตั้งใจไว้ ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบคือผลที่เกิดขึ้นนั้น คือ ผู้นี้เทศนั่นเอง

การที่ผู้นี้เทศเลือกใช้วิธีการให้คำแนะนำโดยตรงจะมีได้ช่วยให้ผู้รับการนิเทศนั้นได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอนได้ด้วยตนเองในระยะยาว แต่จะเป็นการฝึกให้ครูต้องคอยรับคำแนะนำต่าง ๆ จากผู้นี้เทศโดยตลอด

บทบาทของผู้นี้เทศในการให้คำแนะนำทางอ้อม มีดังนี้คือ

1. รับรู้ รับฟัง สิ่งที่ครูนำปรึกษาอย่างตั้งใจและเอาใจใส่
2. สอบถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันชัดเจนระหว่างครูและผู้นี้เทศเกี่ยวกับประเด็นที่เป็นปัญหา
3. ส่งเสริมให้ครูได้วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหานั้นด้วยตนเอง
4. สนับสนุนให้ครู เลือกหาวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ จากความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของครูเอง
5. ชี้แนะ ให้ครู เป็นผู้ตัดสินใจ เลือกวิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการแก้ปัญหาของเขา โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติให้มากที่สุด

เทคนิคที่ 6 การสนับสนุนครูด้วยคำพูด

การสนับสนุนครูด้วยคำพูด คือ ความสามารถของผู้นี้เทศในด้าน

- จำแนกประเภทปัญหา ที่ได้รับฟังว่าเป็นปัญหาวิชาชีพหรือปัญหาส่วนตัว
- พิจารณาแยกแยะปัญหาออกเป็นขั้นตอน
- การใช้คำพูดและท่าทางที่เป็นธรรมชาติ เพื่อแสดงความเห็นใจ
- การรับฟังด้วยท่าทางที่เอาใจใส่ เข้าใจ และเห็นใจในตัวครูอย่าง

สม่ำเสมอ

- การให้คำแนะนำที่เหมาะสม

เทคนิคที่ 7 การยอมรับและการใช้ความรู้สึกของครู

การให้ความสนใจเกี่ยวกับความรู้สึกด้านต่าง ๆ ของครู การสังเกต อารมณ์ต่าง ๆ การตั้งใจรับฟังด้วยความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและแสดงความ เห็นใจ ได้อย่าง เหมาะสมและจริงใจ จะมีส่วนช่วยให้ครูเกิดความรู้สึกอบอุ่น สบายใจที่มีคนรับรู้อและเข้าใจ เขา การช่วยให้ครูมีสุขภาพจิตที่ดี เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความคิดที่ดีต่อตนเองนั้น ผู้นิเทศ พึงเห็นความสำคัญและส่งเสริมให้เกิดมีขึ้นในตัวครู ก่อนที่จะทำได้เช่นนั้น ผู้นิเทศจำเป็นต้อง รู้จักตนเองเป็นอย่างดี และเคารพนับถือในตนเองเสียก่อน เพื่อที่จะมีสิ่งเหล่านี้ให้กับผู้อื่นได้ ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานร่วมกันนั้นดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ด้วยการมีทัศนคติและความรู้สึกที่ดี ต่อกัน และเพื่อส่งเสริมให้การทำงานร่วมกันนั้นดำเนินไปได้อย่างมีความสุข ด้วยน้ำใจที่เป็นมิตร ไมตรีต่อกัน ผู้นิเทศจำเป็นต้องหมั่นฝึกฝนเทคนิคต่าง ๆ จนเกิดความชำนาญ สามารถปฏิบัติ ได้อย่างเป็นธรรมชาติ และกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของผู้นิเทศต่อไปในที่สุด (นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 192-198 อ้างถึงใน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 2530: 14-57)

เทคนิคการประชุมก่อนการสังเกตการสอน

การประชุมร่วมกันระหว่างครูกับผู้นิเทศ ก่อนการสังเกตการสอนนั้นถือว่าเป็นมีปัจจัย สำคัญมากในกระบวนการนิเทศแบบคลินิก เพราะความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้นจากผล การประชุมร่วมกันก่อนการสังเกตการสอนนี้ มีผลกระทบต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของ ชั้นตอนต่อไป ในวัฏจักรของการนิเทศแบบคลินิก ดังนั้นผู้นิเทศพึงระลึกอยู่เสมอว่าจะต้อง เริ่มต้น เข้าสู่กระบวนการด้วยความรอบคอบ อดทน เพื่อหวังความสำเร็จสูงในชั้นตอนนี้

จะขอกล่าวถึงเทคนิค 7 ประการ ในการประชุมก่อนการสังเกตการสอนระหว่างครู กับผู้นิเทศ ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคดังต่อไปนี้

เทคนิคที่ 1 ชี้แนะถึงความกังวลห่วงใยของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

เทคนิคที่ 2 การแปลและคลี่คลายความหมายในความกังวลห่วงใยของครูไปสู่

พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงที่สามารถสังเกตได้

เทคนิคที่ 3 ชี้นำถึงวิธีการที่จะใช้ในการปรับปรุงการสอนของครู

เทคนิคที่ 4 ช่วยเหลือครูในการตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงตัว เขาเอง

เทคนิคที่ 5 การเลือกเวลาสำหรับการสังเกตการสอน

เทคนิคที่ 6 เลือกเครื่องมือที่จะใช้และพฤติกรรมที่จะบันทึกใน เวลาสังเกตการสอน

เทคนิคที่ 7 ทำความกระจ่างเกี่ยวกับลักษณะของบทเรียนและการสอน เพื่อการบันทึก
ข้อมูลที่ถูกต้อง เพียงตรง

เทคนิคที่ 1 ชี้นำถึงความกังวลห่วงใยของครู เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

เทคนิคการชี้นำความกังวลห่วงใยของครู เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
สอนนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ครูสามารถชี้นำถึงความกังวลห่วงใยของเขา ออกมาเป็นคำพูดที่มีความ
ความหมายชัดเจน ดังนั้นผู้นิเทศต้องตั้งใจให้ความช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจครูด้วยความ
จริงใจ เต็มใจและอดทน เพื่อให้ครูมีความเชื่อมั่นที่จะเปิดเผยความกังวลห่วงใยที่แท้จริงของ
เขาด้วยความสมัครใจ โดยปราศจากความรู้สึกว่าเขากำลังถูกข่มขู่หรือถูกคาดหวัง

เทคนิคที่ 2 การแปลและคลี่คลายความหมายของความกังวลห่วงใยของครูไปสู่
พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงซึ่งสามารถสังเกตได้

เมื่อครูระบุความกังวลห่วงใยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของเขา
ออกมาเป็นคำพูดที่ชัดเจนแล้ว ถ้าคำพูดของครูยังมีลักษณะเป็นนามธรรม และมีความหมายคลุมเครือ
อยู่ ซึ่งยากที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่สังเกตได้ ผู้นิเทศจะต้องช่วยเหลือครูให้แปล และคลี่คลาย
ความหมายของความกังวลห่วงใยนั้น ไปสู่พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งสามารถสังเกตได้ โดย
การรับฟังคำพูดทุก ๆ คำพูดของครูอย่างระมัดระวัง แล้วแยกแยะให้เกิดภาพที่ชัดเจนโดยการใช่
คำถาม

เทคนิคที่ 3 ชี้นำถึงวิธีการที่จะใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู

เมื่อครูสามารถแปลและคลี่คลายความหมายของความกังวลห่วงใยเกี่ยวกับ
การจัดการเรียนการสอนของครู เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้แล้วหรือพูดง่าย ๆ ก็คือ "ครูทราบว่า

ตัวครูเองจะต้องปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมกรรมการสอนใดแล้ว" สิ่งที่คุณจะต้องทราบต่อไปก็คือ วิธีการที่จะใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนนั้นของคุณ ซึ่งผู้นิเทศจะต้องร่วมวางแผนเกี่ยวกับวิธีการปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนของคุณ โดยร่วมกันคิดหาวิธีการในการปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนหลาย ๆ วิธี แล้วเลือกวิธีที่ทั้งครูและผู้นิเทศเห็นพ้องต้องกันว่า เป็นวิธีนี้เหมาะสมที่สุด

เทคนิคที่ 4 ช่วยเหลือครูในการตั้งเป้าหมายเพื่อปรับปรุงตนเอง

เมื่อครูสามารถชี้ระบุถึงวิธีการที่จะใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนของตนแล้ว ผู้นิเทศจะต้องช่วยเหลือครูในการตั้งเป้าหมายเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการสอนของเขาให้ชัดเจนและระบุถึงภารกิจที่เขาจะต้องกระทำอย่างแน่นอน โดยผู้นิเทศให้ความสนับสนุนให้กำลังใจแก่ครู แสดงออกด้วยความเชื่อมั่นในความสามารถของครูว่าเขาสามารถจะทำได้ ช่วยเหลือให้เกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง เพื่อให้ครูมีแรงจูงใจและกำลังใจที่จะปรับปรุงตัวของเขาเอง

เทคนิคที่ 5 การเลือกเวลาสำหรับสังเกตการสอน

เมื่อครูตั้งเป้าหมายในการปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการสอนของตนเองได้แล้ว ทั้งผู้นิเทศและครูก็จะร่วมกันวางแผนการสังเกตการสอน ซึ่งสิ่งสำคัญอันดับแรก คือ การเลือกเวลาสำหรับการสังเกตการสอนในชั้นเรียนที่จะต้องเป็นเวลาที่เหมาะสมและทั้งครูและผู้นิเทศจะต้องเห็นพ้องต้องกันทั้งสองฝ่าย

เทคนิคที่ 6 การเลือกใช้เครื่องมือและพฤติกรรมที่จะบันทึกในเวลาสังเกตการสอน

ครูและผู้นิเทศจะตกลงร่วมกันว่า พฤติกรรมอะไรที่เห็นว่ามิใช่ประโยชน์มีคุณค่าที่ควรบันทึกแล้ว จึงเลือกใช้เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลของพฤติกรรมกรรมการสอนที่ต้องการบันทึก ซึ่งมีหลายแบบหลายวิธีการ ซึ่งผู้นิเทศและครูต้องตกลงร่วมกันที่จะเลือกแบบที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียนและพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการจะบันทึก

การเลือกใช้เครื่องมือ และพฤติกรรมที่จะบันทึกในเวลาสังเกตการสอน นั้น ครูและผู้นิเทศต้องตกลงร่วมกัน โดยมีสิทธิที่จะแนะนำและแสดงความคิดเห็นในการเลือกได้ ทั้งสองฝ่าย

เทคนิคที่ 7 ทำความกระจ่างเกี่ยวกับลักษณะของบทเรียนและการสอน เพื่อการบันทึก ข้อมูลที่ถูกต้อง

เมื่อผู้นิเทศและครูร่วมกัน เลือกบทเรียน วันและเวลา ตลอดจน เครื่องมือ และพฤติกรรมในการสังเกตการสอนแล้ว ก่อนที่จะลงมือสังเกตการสอน ผู้นิเทศจะต้องทำความเข้าใจถึงลักษณะของบทเรียน และการสอนของครูล่วงหน้าไว้ โดยใช้เทคนิคง่าย ๆ เช่น การใช้คำถาม ถามครูเกี่ยวกับลักษณะของบทเรียนแผนการสอน และพฤติกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการบันทึก ตัวอย่างเช่น

- "บทเรียนอะไรครับที่ผมจะสังเกตในวันนี้"
- "ในบทเรียนนี้อาจารย์คาดหวังว่าจะให้นักเรียนรู้อะไรบ้างครับ"
- "อาจารย์จะใช้ยุทธวิธีและวิธีการสอนอย่างไรบ้างครับ"
- "มีอะไรบ้างไหมครับที่ผมควรจะรับรู้เอาไว้ในเวลาที่อาจารย์สอน

บทเรียนนี้"

คำถามเหล่านี้ เป็นการชี้ให้ครูได้เห็นว่าผู้นิเทศมีความต้องการที่จะเข้าใจบทเรียน เข้าใจความในใจของครูที่เขาจัดเตรียมบทเรียนนี้ขึ้นมา ดังนั้น เมื่อผู้นิเทศได้ เข้าสังเกตการสอนของครู จะช่วยเพิ่มความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มีความอดทน และเห็นอกเห็นใจ ครูมากขึ้น เพราะได้ผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูเกี่ยวกับบทเรียนมาแล้วล่วงหน้า (นิพนธ์ ไทยพานิช 2531: 174-185)

เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับในการประชุมนิเทศ

การให้ข้อมูลย้อนกลับมักแทรกอยู่ในเกือบทุกขั้นตอนของวัฏจักรของการนิเทศแบบคลินิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอน "การประชุมนิเทศ" ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศประชุมร่วมกับครู เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรม การเรียนการสอนของครู ที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

ในการพัฒนาทักษะ เพิ่มพูนความรู้ พัฒนาทัศนคติและพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน ประกอบด้วยเทคนิคย่อย 3 เทคนิค คือ

เทคนิคที่ 1 ใช้ข้อมูลที่มีระบบจากการสังเกตการสอน

เทคนิคนี้ ครูและผู้นิเทศจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้นิเทศเสนอข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการสอนที่ผู้นิเทศได้จัดให้เป็นระเบียบ จัดเป็นหมวดหมู่ มีความหมายและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนให้ครูได้รับทราบ
2. ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการสอน บทบาทของผู้นิเทศในขั้นนี้ คือ ส่งเสริมให้ครูร่วมอภิปราย และตกลงเกี่ยวกับเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน
3. ร่วมกันแปลและตีความหมายของข้อมูล จากการวิเคราะห์ข้อมูล บทบาทของผู้นิเทศ นอกจากจะส่งเสริมให้ครูร่วมอภิปรายแล้วยังสนับสนุนให้ครูแสดงความรู้สึกภายในใจเกี่ยวกับข้อมูลเหล่านี้ให้มากที่สุด แล้วร่วมกันพิจารณาเหตุและผลที่พึงจะเกิดขึ้นได้จากสิ่งที่ค้นพบจากข้อมูลดังกล่าว
4. ร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการจะดำเนินการต่อไปในอนาคต เช่น การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงลักษณะของบทเรียน จุดมุ่งหมายของบทเรียน พฤติกรรมของครูและสิ่งให้นักเรียนได้ปฏิบัติในระหว่างการเรียนการสอน และข้อมูลที่จะช่วยในการพิจารณาตัดสินใจในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

เทคนิคที่ 2 ชักถามถึงความรู้สึกความคิดเห็นและการแสดงออกของครู เกี่ยวกับข้อมูล

เทคนิคนี้มีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ผู้นิเทศชักถามถึงความรู้สึกของครูต่อการเรียนการสอนของเขาที่ผู้นิเทศได้สังเกตการสอนมาแล้ว
2. ผู้นิเทศเสนอข้อมูลที่มีจุดมุ่งหมาย และเฉพาะเจาะจงที่ได้มาจากการสังเกตการสอนให้ครูทราบ
3. ครูและผู้นิเทศร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล

4. ครูและผู้นิเทศร่วมกันแปลความหมายของข้อมูล
5. ครูและผู้นิเทศร่วมกันประมวลและสรุปผลการประชุม

เทคนิคที่ 3 สนับสนุนครูให้พิจารณาทางเลือกใหม่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของบทเรียน
วิธีการจัดการเรียนการสอน ฯลฯ

เทคนิคนี้ผู้นิเทศจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ให้ข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมการสอนที่ดีเด่น และพฤติกรรมการสอนที่ควรปรับปรุงแก้ไข
2. กระตุ้นและสนับสนุนครูให้พิจารณาทางเลือกใหม่ ๆ ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ในส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไข

แนวปฏิบัติในการให้ข้อมูลย้อนกลับ

การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครู เป็นหัวใจสำคัญของการประชุมนิเทศ ดังนั้น เพื่อเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพในการให้ข้อมูลย้อนกลับ จึงขอเสนอแนะแนวทางปฏิบัติในการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูว่า จะให้เมื่อใด ลักษณะใด

1. ครูมีความพร้อมที่จะรับ คือ จะให้เมื่อมีเหตุการณ์ชี้ชัดว่าครูพร้อมที่จะรับ เพราะถ้าครูไม่พร้อมอาจจะไม่สนใจ หรืออาจแปลความหมายผิดไป
2. ให้คุณลักษณะที่เกิดขึ้นจริง ไม่ใช่แปลความหมาย คือ ผู้นิเทศควรให้ข้อมูลย้อนกลับเหมือนกับทำให้ภาพที่เกิดขึ้นจริง ตามความเป็นจริง เปรียบเสมือนผู้นิเทศถือกระจกเอาไว้ให้ครูเห็นตัวเองในขณะที่สอน สิ่งที่รายงานไปนั้นต้อง เป็นของจริง ไม่ใช่ความคิดของผู้นิเทศที่ไปแปลความหมายพฤติกรรมการสอนตามความเชื่อของตนเอง การที่จะพิจารณาว่าทำไมสิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นหมายความว่าอย่างไร ขึ้นอยู่กับผู้รับข้อมูลย้อนกลับ คือ ตัวครู ครูอาจเปิดโอกาสหรือเชื้อเชิญให้ผู้นิเทศให้ข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ วิจัยได้
3. การให้ข้อมูลย้อนกลับจะต้องใช้เวลาลงมือกระทำอย่างทันทีทันใด เพราะทั้งผู้รับและผู้ให้คิดได้เร็ว มีความแม่นยำ และยังจำได้ดี
4. สถานที่และจังหวะ เวลาที่เหมาะสม การให้ข้อมูลย้อนกลับในจังหวะเวลาที่เหมาะสม

ต้องเลือกเวลาที่ไม่ขัดกับงานประจำ สถานที่ก็ควรเลือกที่ที่ปลอดภัย ไม่มีผู้อื่นอยู่ในนั้นด้วย การให้ข้อมูลย้อนกลับต่อหน้าผู้อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องด้วย เป็นการทำลายมากกว่าการสร้างสรรค์

5. อย่าให้มากเกินไปในขณะเดียวกัน การให้ข้อมูลย้อนกลับในบางครั้งผู้นิเทศมีแนวโน้มที่จะให้มากเกินไป โดยมีได้ตั้งใจแต่ทำไปด้วยความปราถนาดี ซึ่งผู้รับอาจได้ไม่หมด และเกิดความสับสนขึ้นได้

6. ให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการให้ความช่วยเหลือผู้นิเทศจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า การให้ข้อมูลย้อนกลับนั้น เป็นการให้ความช่วยเหลือทางวิชาชีพครู ท่านกำลังเสียสละความรู้สึกนึกคิดของท่าน และให้โอกาสที่จะช่วยให้ผู้รับการนิเทศได้รับปรุงพฤติกรรมของเขา ถ้าท่านให้ข้อมูลย้อนกลับโดยผู้รับยังไม่เข้าใจ จงใช้ความคิดของท่านขยายความให้ละเอียดขึ้น เพื่อให้ผู้รับจะได้เข้าใจ

7. การให้ข้อมูลย้อนกลับนั้น เป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีส่วนร่วมกันอย่างเสมอภาค เพราะในบางครั้งผู้นิเทศอาจเกิดความรู้สึกที่เหนือกว่าผู้รับการนิเทศ และผู้รับการนิเทศจะรู้สึกตัวเอง "ด้อยกว่าผู้นิเทศ" ดังนั้นผู้นิเทศจะต้องพยายามลดหรือป้องกันมิให้สิ่งดังกล่าวนี้เกิดขึ้น

8. การให้ข้อมูลย้อนกลับควรหลีกเลี่ยงการใช้ค่านิยมของตนเอง ผู้นิเทศควรหลีกเลี่ยงการใช้ค่านิยมของตนเอง เข้าประกอบในการตัดสินใจและควรหลีกเลี่ยงการให้คำแนะนำที่เป็นการบีบบังคับให้ผู้รับ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

9. พยายามให้ผู้รับได้เห็นประโยชน์ ผู้นิเทศควรใช้เวลาและความพยายามให้ผู้รับข้อมูลย้อนกลับได้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย เหตุผล และคุณประโยชน์ที่เขาพึงได้รับที่จะเป็นจุดเริ่มต้นในการปรับปรุงตนเอง

10. ข้อมูลย้อนกลับควร เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ การให้ข้อมูลย้อนกลับควร เป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้เฉพาะอย่าง ไม่ใช่บอกกล่าวอย่างกว้าง ๆ จนผู้รับข้อมูลย้อนกลับไม่ทราบว่าจุดใด เป็นข้อบกพร่องที่ตนควรจะแก้ไข

11. การให้ข้อมูลย้อนกลับนั้นต้องขึ้นอยู่กับข้อมูลและหลักฐานที่เห็นจริง เพราะการให้ข้อมูลย้อนกลับนั้น เป็นทักษะของการให้เหตุผลของการวิเคราะห์ สังเคราะห์ของกระบวนการเรียนการสอนที่ขึ้นอยู่กับข้อมูลและหลักฐานที่เห็นจริง ซึ่งมีความเที่ยงธรรมที่จะเอามาวิเคราะห์ได้ก่อนที่จะให้ข้อมูลย้อนกลับ

12. การให้ข้อมูลย้อนกลับต้องมุ่ง เฉพาะ เจาะจงที่พฤติกรรมการทำงาน ไม่ใช่บุคลิกภาพของครู คือ จะต้องมุ่งเน้นเฉพาะ เจาะจงที่พฤติกรรมการเรียนการสอนของครู ไม่ใช่ไปวิเคราะหหรือวิพากษ์วิจารณ์บุคลิกภาพของครู

13. การให้ข้อมูลย้อนกลับในลักษณะชักชวน เชื่อเชิญ คือ จะต้องเป็นไปในลักษณะชักชวน เชื่อเชิญมากกว่าการบังคับ ไม่ทำให้ผู้รับเกิดความกลัว หรือรู้สึกว่ามีอันตรายเกิดขึ้นกับตนเอง

14. การให้ข้อมูลย้อนกลับนั้น เป็นการอธิบายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ใช่เป็นการวัดหรือประเมินผล เป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมของผู้รับ ตามพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยเฉพาะพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่ระบุว่าเป็นการวัด หรือประเมินพฤติกรรมของเขา ซึ่งจะเป็นการช่วยลดระดับของการป้องกันตนเองของผู้รับให้น้อยลง

15. การให้ข้อมูลย้อนกลับนั้นต้อง เป็นความต้องการของทั้งผู้รับการนิเทศและผู้นิเทศ คือ ต้องยอมรับว่าเป็นความต้องการของทั้งสองฝ่าย การให้อาจจะเป็นอันตรายและเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหายได้ ถ้าหากว่าเป็นการสนองต่อผู้ให้ฝ่ายเดียว และไม่มีการพิจารณาถึงความต้องการที่จะตอบสนองต่อผู้รับ

(นิพนธ์ ไทยพานิช 2529: 174-186 อ้างถึงใน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 2530: 1-29)

ง. แนวคิดในการส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิก

สังค์ อุทรานันท์ (2525: 62-64) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการนำเอานิเทศแบบคลินิกมาใช้ในประเทศไทยว่าอาจทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การนำเอาแนวความคิดไปใช้ในสถาบันฝึกหัดครู ซึ่งโอกาสที่จะเป็นไปได้ค่อนข้างมาก เพราะสถาบันฝึกหัดครูมีนักศึกษาฝึกสอนอยู่แล้ว เพียงแต่อาจารย์นิเทศก็มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิกก็จะนำไปใช้ได้เลย

2. การนำเอาแนวความคิดไปใช้กับครูประจำการ ในการดำเนินงานตามลักษณะนี้จำเป็นต้องมีการฝึกฝนผู้นิเทศให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการนิเทศแบบคลินิกจำนวนมากพอ จึงจะทำให้การนิเทศได้ผล หรือไม่ก็ฝึกฝนผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหรือครูในโรงเรียน เพื่อทำการ

นิเทศกันเอง ซึ่งในเรื่องนี้ "แม้จะลงทุนทั้งด้านกำลังคนและกำลังทรัพย์ แต่ถ้าพิจารณาถึงที่ผลที่จะได้รับก็คิดว่าน่าจะคุ้มกับการลงทุน"

การส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิกภายในโรงเรียน

ในการส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิกในโรงเรียน จะต้องมีการเตรียมผู้นิเทศคลินิกด้วยการจัดฝึกอบรมและพัฒนาเพื่อผลิตผู้นิเทศแบบคลินิก ซึ่งทำได้ 3 รูปแบบด้วยกัน และหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ได้เลือกรูปแบบที่ 3 จึงขอเสนอรายละเอียดดังนี้ (นิพนธ์ ไทยพานิช 2531: 239-243)

รูปแบบ "การสร้างคณะผู้นำในการส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิก"

(อบรมศึกษานิเทศก์เพื่อเป็นวิทยากรและผู้ส่งเสริม เผยแพร่)

ศึกษานิเทศก์ก็มีบทบาทสำคัญยิ่งในการ เป็นผู้นำให้เกิดการพัฒนาในคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันนี้จะต้อง เป็นผู้นำช่วยส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งการนิเทศแบบคลินิกนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศภายในโรงเรียน

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ศึกษานิเทศก์นั้น ไม่สามารถทำการนิเทศการสอนครูในโรงเรียนได้อย่างทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งมีขีดความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของศึกษานิเทศก์ แต่เนื่องมาจากข้อจำกัดหลายประการ เช่น งบประมาณ การเดินทาง ระยะทางที่ไกล จำนวนโรงเรียน จำนวนครู และศึกษานิเทศก์ไม่สมดุลกันและภารกิจอื่น ๆ ที่ไม่ใช่แก่นสารของงานนิเทศ ฯลฯ

ดังนั้น "แนวคิดในการสร้างคณะผู้นำในการส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิกภายในโรงเรียน" จึงเกิดขึ้น เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยจัดการอบรมศึกษานิเทศก์ให้มีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งเทคนิคและทักษะของการนิเทศแบบคลินิก เพื่อเป็นวิทยากรที่จะทำหน้าที่เผยแพร่ และส่งเสริมให้เกิดการนิเทศการสอนแบบคลินิกภายในโรงเรียนขึ้น

วิธีการดำเนินงานสร้างคณะผู้นำและแผนการส่งเสริม เผยแพร่ไปสู่ระดับกลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน

วิธีการดำเนินงานในแนวคิดนี้ หน่วยศึกษานิเทศก์มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการให้ความสนับสนุนที่จะจัดโครงการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ เป็นกลุ่มใหญ่เพียงพอที่จะ เป็นคณะผู้นำ เพื่อเป็น

วิทยากรให้กับกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียนในพื้นที่ที่รับผิดชอบได้อย่างเพียงพอ เช่น หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ประจำเขตการศึกษาต่าง ๆ และหน่วยงานนิเทศก์ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดต่าง ๆ ควรคำนึงถึงภารกิจที่สำคัญอย่างจริงจัง

สำหรับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนั้น ควรส่งเสริมให้ศึกษานิเทศก์จังหวัดและศึกษานิเทศก์ประจำอำเภอได้มีโอกาส เข้ารับการอบรมด้วยกันทั้งจังหวัด เพื่อสร้าง เป็นทีมวิทยากรทำงานร่วมกัน เป็นทีม โดยแบ่ง เป็นทีมวิทยากรประจำในแต่ละ เขตย่อยที่จัดไว้

ต่อไปนี้เป็นรูปแบบและวิธีการดำเนินงานสร้างคณะผู้นำและแผนการส่งเสริม เผยแพร่ ไปสู่ระดับกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน โดยที่จะ เสนอในลักษณะ เป็นแนวคิดทั่ว ๆ ไป ที่หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษาต่าง ๆ และหน่วยงานนิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สามารถนำไปปรับใช้ได้ให้เหมาะสมกับสภาวะและปัจจัยที่สำคัญอื่น ๆ ของหน่วยงาน

ขั้นตอนที่ 1 จัดฝึกอบรมคณะศึกษานิเทศก์

เริ่มต้นด้วยการฝึกอบรมปฏิบัติการ โดยทำการฝึกอบรมที่ต่อเนื่องกัน ประมาณ 7 วัน โดยมีหลักสูตรในการอบรม เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก ดังต่อไปนี้

1. ความรู้และความเข้าใจพื้นฐาน เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก จำนวน 10 ชั่วโมง
2. ฝึกปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการนิเทศแบบคลินิก จำนวน 25 ชั่วโมง
3. การฝึกปฏิบัติการนิเทศแบบคลินิก จำนวน 15 ชั่วโมง การฝึกปฏิบัติการ

การนิเทศนี้กระทำหลังจากสิ้นสุดการอบรม

หลักสูตรในการอบรมคณะศึกษานิเทศก์นี้มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

เพื่อให้คณะศึกษานิเทศก์ได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการ เหตุผล ความเข้าใจพื้นฐานและความคิดรวบยอดของการนิเทศแบบคลินิก นอกจากนั้นแล้วคณะศึกษานิเทศก์จำเป็นจะต้องฝึกฝนและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการนิเทศแบบคลินิก แล้วมีโอกาสดำเนินมือปฏิบัติการนิเทศแบบคลินิกในสถานการณ์จริงอีกด้วย หลักสูตรในการฝึกอบรมคณะผู้นำเทศก์นี้รวมทั้งสิ้น 50 ชั่วโมง

ในการปฏิบัติการณ์พิเศษแบบคลินิกนั้น คณะศึกษานิเทศก์ที่ผ่านการอบรมแล้วศึกษานิเทศก์แต่ละคนจะต้องลงมือปฏิบัติการณ์พิเศษแบบคลินิก โดยทำการเลือกโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อสะดวกในการปฏิบัติ แล้วเลือกครูที่มีความสมัครใจที่จะรับการนิเทศ อย่างน้อย 2 คน เพื่อฝึกปฏิบัติเหตุผลที่สำคัญ คือ ให้โอกาสศึกษานิเทศก์ได้สัมผัสกับการปฏิบัติจริง เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ และฝึกทักษะการนิเทศให้ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนั้นแล้วยังได้เข้าใจปัญหาและอุปสรรคในการนิเทศแบบคลินิกด้วย เพราะการที่จะไปเป็นวิทยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องมีทั้งตัวความรู้ในเนื้อหา หลักการ ทฤษฎี เทคนิค ทักษะ และประสบการณ์ในการปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 2 จัดทีมคณะผู้นำหรือทีมวิทยากร

ในขั้นตอนนี้ คณะศึกษานิเทศก์จะจัดแบ่งทีมวิทยากรซึ่งในแต่ละทีมนั้นควรมีศึกษานิเทศก์อย่างน้อย 4 คน ที่จะร่วมมือร่วมใจกันทำหน้าที่เป็นวิทยากร ดังนั้นจำนวนทีมวิทยากรจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละหน่วยศึกษานิเทศก์ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับจำนวนคณะศึกษานิเทศก์ที่ได้รับการสอน

ขั้นตอนที่ 3 ทีมวิทยากรจัดการอบรมบุคลากรในกลุ่มโรงเรียน

ในขั้นตอนนี้ ทีมวิทยากรจัดการอบรมให้กับบุคลากรในกลุ่มโรงเรียน ผู้เข้ารับการอบรมควรเป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา

หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมนั้น เน้นหนักในเรื่องของความรู้และความเข้าใจพื้นฐานของการนิเทศแบบคลินิกและชี้แนะถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการนิเทศ และความจำเป็นในการผลิตผู้นิเทศแบบคลินิกประจำโรงเรียน หลักสูตรในการอบรมนี้ใช้เวลาประมาณ 10 ชั่วโมง

ผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าหมวดวิชา หรือกลุ่มวิชาจะปรึกษาหารือกันว่าควรส่งเสริมให้เกิดการนิเทศการสอนแบบคลินิกภายในโรงเรียนหรือไม่ ถ้าโรงเรียนใดตัดสินใจว่าจะดำเนินการก็จะนำเข้าสู่ขั้นตอนที่ 4

บทบาทที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งของคณะวิทยากรในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างแรงจูงใจ เสริมกำลังใจ และให้ความสนับสนุนโน้มน้าวจิตใจให้ผู้รับการอบรมได้เห็นถึง

ความสำคัญ เพื่อหวังผลให้เขาตัดสินใจที่จะส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบคลินิกในโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 4 ทีมวิทยากรจัดการฝึกอบรมเพื่อผลิตผู้นิเทศคลินิกภายในโรงเรียน

ทีมวิทยากรจะจัดการฝึกอบรมเพื่อสร้างผู้นิเทศคลินิกภายในโรงเรียนให้กับโรงเรียนที่แจ้งความประสงค์ว่าจะจัดส่งเสริมขึ้น ซึ่งการอบรมนั้นอาจจะดำเนินการเป็นรายโรงเรียน ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีบุคลากรที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศคลินิก 15-20 คน แต่ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดเล็กก็อาจจะฝึกอบรมได้ 2-3 โรงเรียนในขณะเดียวกัน ส่วนหลักสูตรในการฝึกอบรมนั้นจะให้ทั้งความรู้เบื้องต้น เทคนิคและทักษะการนิเทศด้วยอย่างน้อยประมาณ 18-20 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 5 โรงเรียนดำเนินการจัดการนิเทศแบบคลินิกภายในโรงเรียน

ผู้นิเทศคลินิกที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมากก็จะดำเนินการทดลองปฏิบัติการนิเทศกับครูในโรงเรียน โดยความสนับสนุนของผู้บริหารอย่างจริงจัง และต้องถือว่าเป็นนโยบายของโรงเรียนจึงจะได้ผล

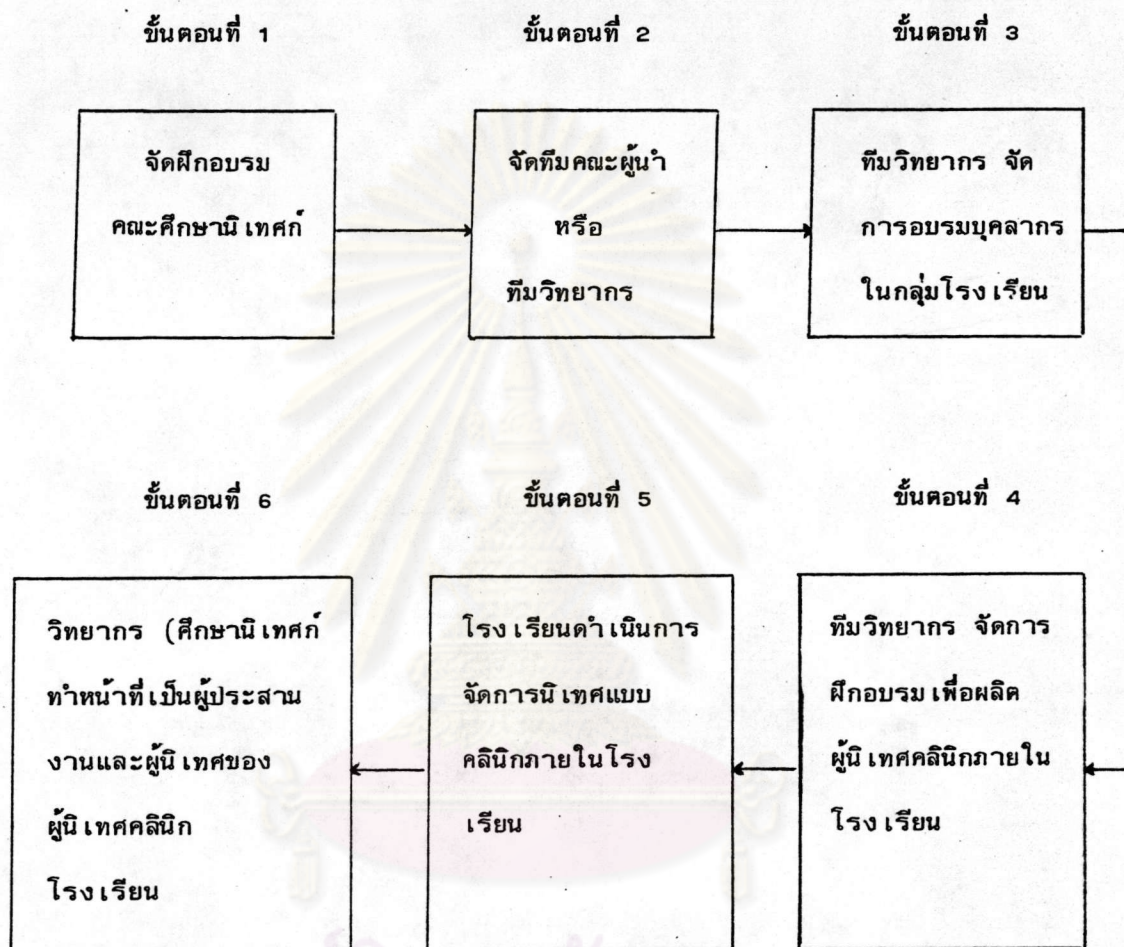
ขั้นตอนที่ 6 ทีมวิทยากรทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและเป็นผู้นิเทศของผู้นิเทศคลินิกในโรงเรียน

บทบาทและความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ (ทีมวิทยากร) ในขั้นตอนนี้จะช่วยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานช่วยจัดสรรให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนในการจัดดำเนินการนิเทศแบบคลินิกภายในโรงเรียน และอีกประการหนึ่งคือ ทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศให้กับคณะผู้นิเทศในโรงเรียนแทนที่จะทำการนิเทศครูโดยตรงเหมือนที่เคยปฏิบัติกันมา แต่ให้บุคลากรในโรงเรียนทำการนิเทศกันเอง ศึกษานิเทศก์จะทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ช่วยเสนอแนะการแก้ปัญหาให้ความรู้เพิ่มเติมกับผู้นิเทศคลินิกประจำโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา ในฐานะที่เป็นผู้นิเทศของผู้นิเทศคลินิก

เพื่อให้เกิดภาพพจน์ที่ชัดเจนขึ้น เกี่ยวกับรูปแบบ "การสร้างผู้นำในการส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิก" สามารถเขียนเป็นรูปแบบจำลองได้ดังนี้

รูปแบบจำลอง "การสร้างคณะผู้นำในการส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิก"

(อบรมศึกษานิเทศก์เพื่อเป็นวิทยากรและผู้ส่งเสริม เผยแพร่)

(นิพนธ์ ไทยพานิช 2531: 244)

หลุมพรางของการนำการนิเทศแบบคลินิกไปใช้ในโรงเรียน

การนำการนิเทศแบบคลินิกไปใช้ ในการนิเทศการสอนในโรงเรียนนั้น เป็น เรื่องที่มี ความสลับซับซ้อน ซึ่งจะต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งฝ่ายผู้นิเทศ และผู้สอนให้ครบถ้วน เสียก่อน มิฉะนั้นแล้วคุณค่าและประโยชน์ที่แท้จริงก็จะไม่เกิดขึ้น

เล็ฟเวลด และ ไวลส์ (Lovell and Wiles, 1983. pp. 188-192 อ้างถึง ใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2528: 245-246) ได้ให้ความคิดเห็น เกี่ยวกับการส่งเสริมและการนำ การนิเทศแบบคลินิกไปใช้ในโรงเรียนไว้ดังนี้

"เรามีความ เชื่อ และมีศรัทธาอย่างแรงกล้าในความคิดรวบยอดของการนิเทศแบบ

คลินิกที่เปรียบเสมือนระบบ และกระบวนการสำหรับช่วยเหลือครู ให้การสนับสนุนและให้บริการทางวิชาชีพต่อครู เกี่ยวกับการปรับปรุงพฤติกรรมการสอน แต่อย่างไรก็ตาม "เรายังมีความเชื่อว่า ยังมีอุปสรรคหรือหลุมพรางที่จะขัดขวางความพยายามที่จะส่งเสริมการจัดการนิเทศแบบคลินิกในโรงเรียน ซึ่งหวังว่าสาระสำคัญที่จะกล่าวไว้ในที่นี้ และการอภิปรายในสิ่งที่ เป็นช่องว่าง เหล่านี้ จะช่วยให้เกิดความคิด และแนวทางในการแก้ไขในอนาคต"

อุปสรรคบางประการในการส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิก

สาระสำคัญที่เป็นช่องว่าง ทำให้เกิดอุปสรรคในการส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิกในโรงเรียน

1. โรงเรียนบางแห่งอาจจะเกิดความนิยมชมชอบขึ้นมา

ความนิยมชมชอบ เกิดขึ้นอันเนื่องมาจาก เป็นของใหม่ มีกลิ่น เสียงที่ฟังแล้วแตกต่างออกไป และความชวนตา ชวนใจของความคิดรวบยอดของการนิเทศแบบคลินิก แต่ยังไม่มีความมั่นใจและ (หรือ) ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะจัดหาบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอได้ เพราะในการส่งเสริมการนิเทศแบบคลินิกนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นิเทศและครูจะต้องมีเวลาและให้เวลาซึ่งกันและกันอย่างเพียงพอที่จะร่วมมือร่วมใจกันลงมือปฏิบัติกิจกรรมหลาย ๆ อย่างที่มีความต่อเนื่องกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญมาก การนิเทศแบบคลินิกต้องใช้เวลามากสำหรับการประชุมร่วมกัน ก่อนการสังเกตการสอน การสังเกตและการวิเคราะห์การสอน และการประชุมนิเทศ เพื่อให้ข้อมูลป้อนกลับ และการแก้ไขปรับปรุงหลักการรวมทั้งวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ การนิเทศแบบคลินิกนั้นต้องกระทำอย่างรอบคอบ ใช้ความคิดอย่างลึกซึ้ง ครูและผู้นิเทศนั้นจะต้องทำงานร่วมกันไปในช่วงระยะเวลาที่นาน เพียงพอที่จะเห็นความเปลี่ยนแปลง เกิดขึ้น

ดังนั้น ถ้าโรงเรียนต้องการให้การดำเนินงาน เป็นไปด้วยดี จะต้องจัดหาบุคลากรที่มีความจำเป็น ช่วยจัดเตรียมการให้รางวัล ความดีความชอบ ขวัญกำลังใจ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ผู้บริหารต้องจัดสรร อำนวยความสะดวกช่วยริเริ่มให้ความสนับสนุน

2. ในโรงเรียนบางโรงเรียนสร้างสมมุติฐานขึ้นมาว่าครูทุกคนในโรงเรียนควรได้รับรับการนิเทศแบบคลินิกอย่างต่อเนื่อง

สมมุติฐานนี้เป็นไปไม่ได้ ซึ่งอาจจะพิจารณาได้จากข้อจำกัดบางประการในสภาพทั่ว ๆ ไป ตัวอย่างเช่น ผู้นิเทศอาจจะกล่าวว่า "ผมต้องการจะใช้เทคนิคและวิธีการของการนิเทศแบบคลินิกกับครูทุก ๆ คน แต่ผมมีเวลาไม่เพียงพอ" ซึ่งทางโรงเรียนอาจจะเสาะแสวงหาการจัดการนิเทศในลักษณะอื่น เพื่อช่วยสนับสนุนควบคู่กันไปในขณะเดียวกัน เช่น จัดส่ง เสริม สหการนิเทศ (Collaborative Supervision) การใช้การนิเทศแบบคลินิกโดยกลุ่ม (Group Clinical Supervision) การนิเทศตนเอง (Self Supervision) เป็นต้น

3. ในโรงเรียนบางแห่งผู้นิเทศการสอนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของการนิเทศแบบคลินิก

ด้วยเหตุผลประการนี้ ทำให้การจัดการนิเทศไม่มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลที่ต่ำ ซึ่งแทนที่จะเกิดผลดีต่อครู อาจจะได้รับผลเสียและเป็นภัยต่อความคิดของการนิเทศแบบคลินิก กล่าวคือ ครูจะเกิดการต่อต้านขึ้นมา เพราะเขาไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์

ระบบของการส่งเสริมการนำการนิเทศแบบคลินิกไปใช้นั้น จะต้องมีการจัดหาและเลือกสรรผู้นิเทศที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและความชำนาญที่จำเป็น หรือจัดการฝึกอบรมผู้นิเทศที่มีประจำอยู่แล้วในโรงเรียนนั้น ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะให้เกิดความชำนาญขึ้นมาก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการนิเทศแบบคลินิก

4. ผู้นิเทศและครูต้องทำงานร่วมกัน เป็นทีม

ในกระบวนการของการนิเทศแบบคลินิคนั้น ทั้งสองฝ่ายคือผู้นิเทศและผู้สอนจะต้อง "เดินร่า" ให้เข้าจังหวะพร้อมกันและร่วมกันไป ซึ่งหมายถึงว่าครูและผู้นิเทศจะร่วมทำงานประสานกันไปเป็นทีมที่สอดคล้องต้องกัน จึงจะทำให้การปฏิบัติการนิเทศแบบคลินิกเป็นไปได้อย่างดี ดังนั้นครูต้องการความเข้าใจในบางประการและมีทักษะด้วย ซึ่งครูอาจจะไม่มีมาก่อนเกี่ยวกับนิเทศแบบคลินิก ครูบางท่านอาจจะมีประสบการณ์ทางลบ ซึ่งได้รับจากผู้นิเทศบางท่านที่ใช้วิธีการนิเทศแบบเก่าที่ใช้อำนาจ การข่มขู่ ทำให้ครูเสียขวัญกำลังใจมาก่อน ซึ่งความรู้สึกเหล่านั้นอาจยังฝังลึกอยู่ในใจของเขายังไม่เลือนหายไป ทำให้เขามีความรู้สึกที่เป็นลบค้อยต่อผู้นิเทศอยู่ สิ่งดังกล่าวนี้อาจเป็นอุปสรรคสร้างความยากลำบากให้ครูและผู้นิเทศในการสร้างสัมพันธภาพที่จะทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับตัวครู มีความยากลำบากที่จะยอมรับความคิดเห็นในการ

ทำงานร่วมกันกับผู้อื่น เทศ ในกระบวนการของการนิเทศแบบคลินิก ครูบางคนอาจต้องการโอกาสและ เวลาที่จะค่อย ๆ ปรับความรู้สึกลึกซึ้ง ความเชื่อมั่นในตนเอง และในผู้อื่น เทศ เพื่อพัฒนาความ เข้าใจ ความรู้ ทักษะความเชื่อมั่นและทัศนคติ ให้มีความพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน เป็นทีมกับผู้ นิเทศได้ในที่สุด

5. โรงเรียนบางแห่งอาจจะใช้ "การนิเทศแบบคลินิก" เป็นระบบสำหรับวัดผลและ ประเมินผลการสอนของครู เพื่อการตัดสินใจในเชิงบริหารงานบุคคล

ถ้าโรงเรียนใช้ "การนิเทศแบบคลินิก" เป็นเครื่องมือในเชิงบริหาร จะเป็นไป ในลักษณะข่มขู่ต่อวิชาชีพของครูและต่อตัวครู และจะเป็นตัวแปรที่จำกัดขีดความเต็มใจ และความ ยินดีของครู ที่จะค่อยๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปัญหาและสิ่งที่มีความกังวลห่วงใยของเขา

การนำการนิเทศแบบคลินิกไปใช้ในลักษณะนี้ เป็นการชักจูงครู เข้าสู่บทบาทของ ผู้อ่อนแอที่พึ่งตัวเองไม่ได้ และมีความรู้สึกที่เป็นปมด้อย และเป็นการจำกัดความหวัง สำหรับที่จะ ให้ครูได้พัฒนาขีดความสามารถ และการปรับปรุงตนเองในทางวิชาชีพให้รุ่งเรืองขึ้น

6. การปฏิบัติการณ์เทศจริงจังไม่ยึดหยุ่นและต่อ เนื่องกัน

ในบางครั้ง การปฏิบัติการณ์เทศแบบคลินิคนั้น ได้ดำเนินการไปอย่างจริงจัง ไม่มี การยืดหยุ่น และดำเนินการอย่างต่อ เนื่องกันตามขั้นตอน ซึ่งอาจจะละ เลยสิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ ไม่ได้พิจารณาถึงความต้องการและความกังวลห่วงใยของครู หรือละ เลยใน เรื่องความพร้อม ของครู ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของการสังเกตการสอน การวิเคราะห์พฤติกรรมการ สอนของเขา การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการแก้ไขหลักการ และวิธีการในการนิเทศ การปฏิบัติ ดังกล่าวนี้อาจต้องระมัดระวัง เพราะอาจจะทำให้ครูบางคนหมดความสนใจ เกิดความ เบื่อหน่าย หรือมีปฏิกิริยาอื่น ๆ ในทางลบ ผู้นิเทศควรต้องระมัดระวังถึงความแตกต่างของครูแต่ละคนด้วย

7. ความเต็มใจ ความเชื่อมั่น และความสัมพันธ์

ในบางครั้งผู้นิเทศไม่มีความเต็มใจ และไม่ยินดีที่จะอุทิศเวลาให้ครู และไม่มี ความสามารถที่จะสร้างพื้นฐานความสัมพันธ์ของความ เชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับครู ซึ่ง เป็นตัวกำหนด ที่สำคัญอย่างยิ่ง และในทำนองเดียวกัน ครูและผู้นิเทศต่างก็ต้องมีความ เชื่อมั่นนับถือซึ่งกัน และกัน

เกี่ยวกับสมรรถภาพทางวิชาชีพ ถ้าปราศจากสภาวการณ์ทั้งสองประการนี้แล้ว การนิเทศแบบคลินิก ก็จะต้องดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

8. ความเที่ยงตรง แม่นยำของการสังเกตการสอน

ในบางครั้งผู้นิเทศคิดว่าสิ่งที่เขาสังเกตเกี่ยวกับสถานการณ์นั้น ๆ เป็นสิ่งที่เขาคิดหรือเชื่อว่าเป็นจริงหรือเกิดขึ้นจริง ซึ่ง เป็นไปได้ยากมากในการสังเกตการสอนที่จะให้มีความแม่นยำได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะเรา เพียงแค่สามารถจะเห็นสิ่ง เหล่านั้นได้จากในสิ่งที่เราคิดว่า มัน เป็นไปอย่างนั้น ซึ่งในความเป็นจริงมันอาจจะ เป็นอย่างอื่นก็ได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นและสำคัญ อย่างยิ่งที่ผู้นิเทศจะต้องให้ข้อมูล เกี่ยวกับการสังเกตการสอนต่อครู เพื่อให้ครูได้มีโอกาสให้ข้อมูล บอกลกลับ เพื่อเป็นการตรวจสอบถึงความแม่นยำของข้อมูล เหล่านั้น โดยทั้งสองฝ่ายมีความ เห็นพ้อง ต้องกัน สถานการณ์ของการเรียนการสอนนั้น เป็น เรื่องที่มีความสลับซับซ้อนมาก ซึ่ง เป็นการยาก ที่จะมองเห็น ได้อย่างละเอียดทุกอย่าง และจดจำทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นได้ และเราต้องพึงระลึก อยู่เสมอว่า ข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกตการสอนนั้นยังเป็นข้อมูลที่ค่อนข้างหยาบอยู่ ยังไม่ครบถ้วน สมบูรณ์ ดังนั้น เราต้องดำเนินการต่อไปที่จะปรับปรุงข้อมูล เหล่านั้นให้มีระบบชัดเจนยิ่งขึ้น

9. ความดึงเครียด และความกลัวของครูต่อข้อมูลบอกลกลับ

ความเป็นไปได้ที่พึงเกิดขึ้นกับตัวครู คือ ความรู้สึกที่ดึงเครียด และความหวาดกลัว เมื่อครู เริ่มได้รับข้อมูลบอกลกลับ เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของเขา ดังนั้นผู้นิเทศต้องจัดสร้าง บรรยากาศที่เหมาะสม เพื่อเป็นการลดความดึงเครียดและความหวาดกลัวดังกล่าวนี้

(นิพนธ์ ไทยหามิช 2528: 246-250)

หลักสูตรการอบรมผู้นิเทศแบบคลินิก

หลักสูตรการอบรมครั้งที่ 1

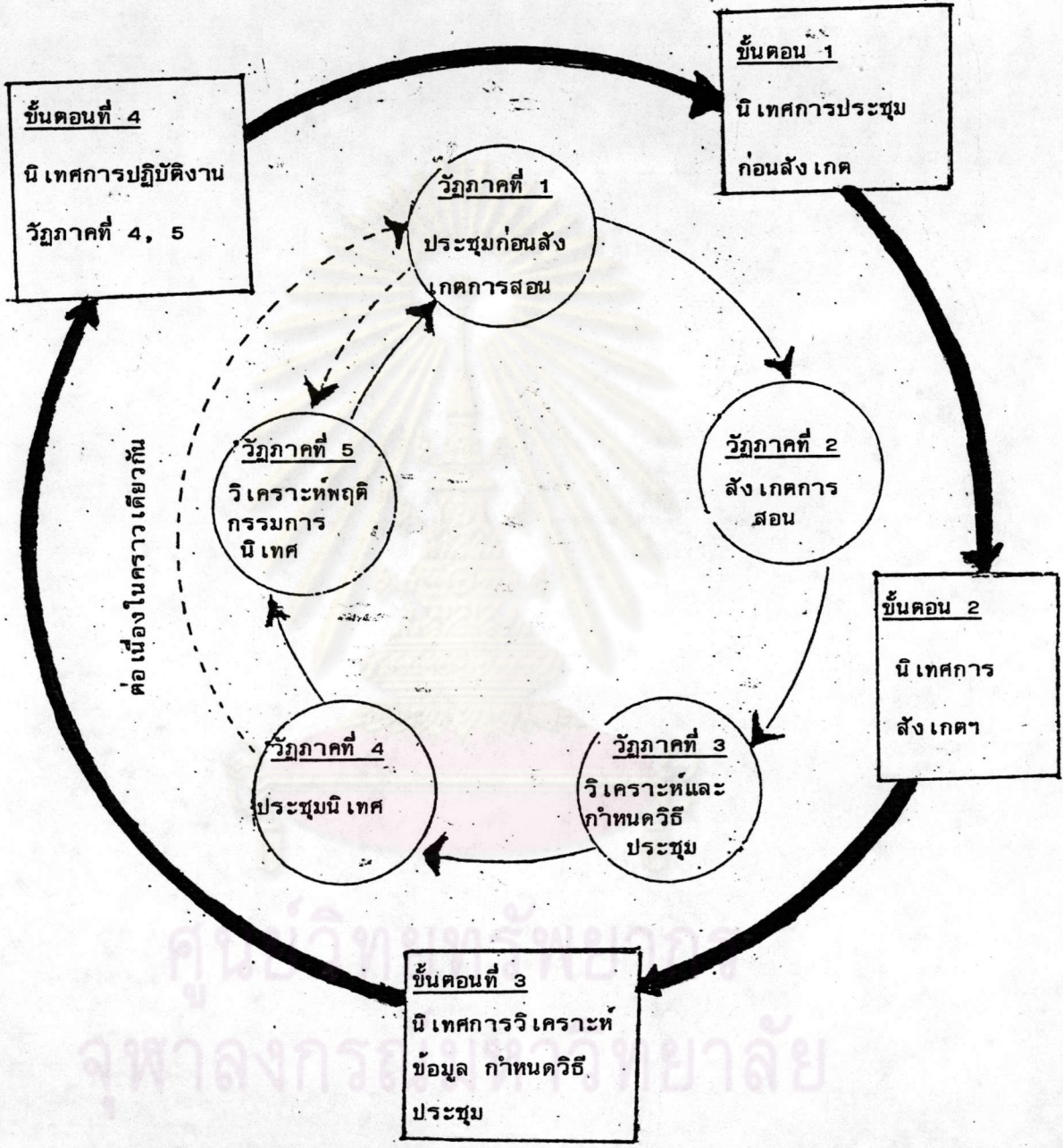
<u>วัน</u>	<u>กิจกรรม</u>	<u>เวลา</u>
แรก	ความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน	1 ชั่วโมง
	การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน	2 ชั่วโมง
	การวางแผนโครงการและการบริหารโครงการ	2 ชั่วโมง

<u>วัน</u>	<u>กิจกรรม</u>	<u>เวลา</u>
แรก	ทักษะพื้นฐานสำหรับผู้นิเทศภายในโรงเรียน (มนุษยสัมพันธ์)	$\frac{1}{2}$ ชั่วโมง
	ความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก และการมอบ	1 ชั่วโมง
	เอกสาร เรื่องขั้นตอนการนิเทศแบบคลินิก ตามรูปแบบของ	
	โกลด์แฮมเมอร์ให้ผู้เข้ารับการอบรมไปศึกษาด้วยตนเอง	
ที่สอง	สรุปการศึกษาเอกสาร เรื่องขั้นตอนการนิเทศแบบคลินิก	
	การปูพื้นฐานสำหรับการจัดการนิเทศแบบคลินิกในโรงเรียน	1 ชั่วโมง
	ทักษะพื้นฐานสำหรับผู้นิเทศ (การสื่อข้อความ)	$\frac{1}{2}$ ชั่วโมง
	เทคนิคและศิลปะการฟัง การนิเทศเชิงให้คำปรึกษาและ	
	เทคนิคและวิธีการนิเทศทางอ้อม	3 ชั่วโมง
	การสร้างและใช้เครื่องมือสังเกตการสอน	2 ชั่วโมง
	ทักษะพื้นฐานสำหรับผู้นิเทศ (การรู้จักตนเอง) และการ	
	มอบเอกสาร เรื่อง เทคนิคการประชุมก่อนการสังเกตการสอน	
ให้ผู้เข้ารับการอบรมไปศึกษาด้วยตนเอง	$\frac{1}{2}$ ชั่วโมง	
ที่สาม	เทคนิคการประชุมก่อนการสังเกตการสอน	1 ชั่วโมง
	การสังเกตการสอนและการวิเคราะห์การเรียนการสอน	$2\frac{1}{2}$ ชั่วโมง
	เทคนิคการประชุมนิเทศ	2 ชั่วโมง
	การวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์เทศ	1 ชั่วโมง

หลักสูตรการอบรมครั้งที่ 2

เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ ฝึกทักษะและเทคนิคการนิเทศแบบคลินิกตามรูปแบบของโกลด์แฮมเมอร์ ให้ได้อย่างน้อย 3 วัฏจักรในเวลา 5 วัน โดยศึกษานิเทศก์จะนิเทศการปฏิบัติงานของผู้นิเทศทุกขั้นตอนของกระบวนการนิเทศ จนผู้นิเทศสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง ดังแผนภูมิที่ 1

รูปแบบการฝึกปฏิบัติการนิเทศแบบคลินิกสำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 9

- ครูกรณีพิเศษ
- ครูและผู้นิเทศ
- ศึกษานิเทศก์และผู้นิเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนและการนิเทศแบบคลินิก ดังนี้

ประสงค์ สังขะไชย (2526: 133-136) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครู เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4" พบว่า ผู้บริหารและครู เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าควรจะจัดงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน 8 งาน คือ การวางแผน การนิเทศ การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดอำนวยความสะดวกและวัสดุอุปกรณ์ งานบริการพิเศษอื่น ๆ งานเกี่ยวกับชุมชน และงานการประเมินผล ส่วนปัญหาและอุปสรรคพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติการณ์นิเทศการศึกษาเป็นครั้งคราว และไม่มีระบบแบบแผน

นิวัตร นาคะเวช (2528: จ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4" พบว่า โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ ขาดวิทยากร และผู้เชี่ยวชาญ ขาดการนิเทศและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ครูขาดการยอมรับและศรัทธาต่อผู้นิเทศ ครูไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรมการนิเทศ รวมทั้งขาดงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการนิเทศ

ศิริวรรณ ฉายะเกษตริน (2529: ฉ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การนำเสนอรูปแบบการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 5" พบว่า ในส่วนที่เป็นอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินโครงการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนที่ได้รับการระบุนั้นมากคือ ปัญหาและอุปสรรคทางด้านบุคลากรและการจัดการ ได้แก่ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีดำเนินโครงการอื่น เนื่องจากสาเหตุที่ผู้นิเทศภายในโรงเรียนยังขาดความรู้และทักษะในการนิเทศการศึกษา และขาดการแนะนำจากผู้มีความรู้ ความสามารถ เฉพาะด้านการจัดระบบยังไม่มีประสิทธิภาพ งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ

กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา (2529: 66-69) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดการ

นิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา" พบว่า ในส่วนของผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนกลุ่มทดลอง โรงเรียนกลุ่มทดลองได้มองเห็นความสำคัญของการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนว่า เป็นงานที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนโดยตรง ควรได้มีการจัดทำอย่างสม่ำเสมอ และการดำเนินงานของโรงเรียนส่วนใหญ่ได้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานหรือโครงการที่ได้กำหนด ส่วนในเรื่องของปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากบุคลากรของโรงเรียนที่พบจากการดำเนินงาน ได้แก่

1. ปัญหาเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับ เรื่องการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนไม่ตรงกัน
2. ปัญหาเรื่องการยอมรับ
3. ปัญหาเรื่องทักษะของผู้นิเทศ
4. ปัญหาเรื่องเวลาการปฏิบัติงาน

สมาน อัครภูมิ (2526: จ) ได้สร้างโปรแกรมการฝึกอบรม เรื่องการนิเทศแบบคลินิก สำหรับครูระดับมัธยมศึกษา และทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของโปรแกรมการฝึกอบรมซึ่งประกอบด้วย 3 หน่วย คือ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับขั้นตอนการนิเทศแบบคลินิก ผลการทดลองปรากฏว่า โปรแกรมการฝึกอบรมชุดนี้มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

สอาด ศศิธรรมาศ (2529: บทคัดย่อ) เปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษทัศนคติของครูผู้สอนต่อการนิเทศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนกับครูผู้สอนที่ได้รับการนิเทศแบบคลินิก กับการนิเทศแบบปกติในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบมีกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม และมีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง จัดให้หัวหน้าหมวดวิชาและรองหัวหน้าหมวดวิชาได้รับการฝึกอบรม ให้ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการ และขั้นตอนของการนิเทศแบบคลินิก และแบบปกติ และการใช้เครื่องมือบันทึกพฤติกรรมที่ถูกต้อง แล้วให้ครูกลุ่มทดลองได้รับการนิเทศแบบคลินิก กลุ่มควบคุมได้รับการนิเทศแบบปกติ เป็นเวลา 4 สัปดาห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมการสอนรวมของครูผู้สอนภายในกลุ่มทดลอง ภายในกลุ่มควบคุมก่อน และหลังทดลอง และพฤติกรรมการสอนของครู ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการทดลองไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อแยกศึกษาพฤติกรรมการสอนออกเป็นรายด้าน พบความแตกต่างในพฤติกรรมการสอนบางประเภททั้ง 3 กรณีที่ทำการศึกษา
2. ทักษะของครูผู้สอนต่อการนิเทศในกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการนิเทศภายในแบบคลินิกสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มทดลอง ซึ่งเรียนกับครูผู้สอนที่ได้รับการนิเทศภายในแบบคลินิก สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนกับครูผู้สอนที่ได้รับการนิเทศภายในแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประสิทธิ์ พรหมตัน (2529: บทคัดย่อ) ได้นำเอาวิธีการนิเทศแบบคลินิกไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยนำรูปแบบการนิเทศแบบคลินิกของ แอคคิสัน และ แกลล์ ไปประยุกต์ใช้ และดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. จัดประชุมผู้นิเทศแบบคลินิก เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ เหตุผล และวิธีการนิเทศแบบคลินิก พร้อมทั้งแนะนำเทคนิคบางประการ ปรึกษาหารือเพื่อวางแผน ดำเนินงาน และแจกเอกสารให้ศึกษา
2. จัดให้มีการประชุมผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนของโรงเรียนชุมชนสหกรณ์นิคมวิทยา เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก พร้อมทั้งแจกเอกสารให้ศึกษาในรายละเอียด การประชุมครั้งนี้ได้ให้ผู้นิเทศเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ สร้างความสัมพันธ์กับครู เป็นเบื้องต้น และมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เข้าร่วมสังเกตการณ์ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้วย
3. ให้ครูผู้สอนตอบแบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก เพื่อตรวจสอบดูความรู้ ความเข้าใจหลังการประชุมและแจกเอกสารให้ศึกษาแล้ว
4. ประชุมครูผู้สอนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อชี้แจง และอธิบายในสิ่งที่ไม่เข้าใจ หรือเข้าใจไม่ตรงกัน เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก โดยใช้ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม

5. ให้ผู้นิเทศ และครูผู้สอน เลือกจับคู่เพื่อนิเทศแบบคลินิกกันเองตามความสมัครใจ และเริ่มดำเนินการนิเทศแบบคลินิกในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2528 ตั้งแต่วันที่ 20 พฤษภาคม 2528 ถึงวันที่ 22 สิงหาคม 2528 การนิเทศทุกวิทยภาค ผู้นิเทศได้ใช้แบบบันทึกเสียงไว้ และผู้นิเทศใช้แบบบันทึกการสังเกตการสอนบันทึกปัญหา การวางแผนการสอนและบันทึกพฤติกรรมการสอนของครู เมื่อดำเนินการนิเทศแบบคลินิกผ่านรอบแรกไป ได้ทำการปรึกษาหารือกับผู้นิเทศทุกคน เพื่อหาแนวทางปรับปรุงการนิเทศในรอบต่อไป

6. เมื่อดำเนินการนิเทศแบบคลินิกเสร็จแล้ว ได้นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ความเห็นของครูผู้สอน ผู้นิเทศ และผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการที่ได้ร่วมดำเนินการนิเทศแบบคลินิก

7. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากพฤติกรรม และ เครื่องมือในการดำเนินการนิเทศแบบคลินิกทั้งหมด ตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนเสร็จสิ้น

จากการดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว พบว่า การนิเทศแบบคลินิกสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาได้ครบตามกระบวนการนิเทศแบบคลินิก ในรูปแบบที่เลือกนำไปประยุกต์ใช้ และจากความคิดเห็นทั้งของผู้นิเทศ ครูผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียน พบว่า หลักการ เหตุผล และเป้าหมายของการนิเทศแบบคลินิกเหมาะสมที่จะนำไปใช้นี้เทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา วิธีการนิเทศแบบคลินิกมีความแตกต่างกับการนิเทศการสอนที่ผ่านมา โดยไม่เป็นไปในลักษณะของการวัดผล หรือประเมินผลการสอนของครู การนิเทศแบบคลินิกจะช่วยสร้างทัศนคติที่ดีของครูผู้สอนที่มีต่อการนิเทศการสอน และแนวคิดแนวปฏิบัติในการนิเทศแบบคลินิก ควรจะนำไปเผยแพร่ให้มีการปฏิบัติอย่างทั่วถึงในโรงเรียนประถมศึกษา

จำรัส ศิลาคม (2530: ง-จ) ได้ศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อทัศนคติต่อการนิเทศแบบคลินิกของผู้ที่ได้รับการอบรม เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ที่ได้รับการอบรม เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก มีทัศนคติต่อการนิเทศแบบคลินิก โดยเฉลี่ยในระดับดีมาก
2. ตัวแปรด้านภูมิหลัง ด้านสภาพการอบรม และด้านความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก ของผู้ที่ได้รับการอบรม เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน

14 ตัวแปร เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อทัศนคติต่อการนิเทศแบบคลินิก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 5 ตัวแปร เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางบวก 3 ตัวแปร คือ ความสมัครใจเข้าร่วมการอบรม ความพึงพอใจต่อวิทยากร และระดับความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางลบ 2 ตัวแปร คือ ลักษณะงานในหน้าที่ (เมื่อหัวหน้าหมวดวิชาเท่ากับ 1 อื่น ๆ เท่ากับ 0) และลักษณะงานในหน้าที่ (เมื่อผู้บริหารโรงเรียนเท่ากับ 1 อื่น ๆ เท่ากับ 0)

ในปี 1975 ไมเออร์ส (Myers) ศึกษาเรื่อง "The Effects of two Supervision Approaches on Teacher Attitude toward Supervision, Evaluation and Self" โดยการสอบถามครู 32 คน เกี่ยวกับความรู้สึกต่อตนเอง (self image) และทัศนคติต่อการนิเทศการศึกษา โดยที่ก่อนจะให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยจัดให้กลุ่มทดลองได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก 2 วัน เมื่อนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ ปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีทัศนคติในทางที่ดีต่อการนิเทศมากกว่ากลุ่มควบคุม (Goldhammer: 196-197)

เคอร์ (Kerr) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศกับครูในปี 1976 โดยการรวบรวมข้อมูลเพื่อวัดความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของครูกับองค์ประกอบและข้อสมมติฐานของการนิเทศแบบคลินิก กระตุ้นการเปิดใจ (open-mindedness) ของครู และการเปลี่ยนแปลงแนว (pattern) การสอนของครูที่มีประสมการณ์เกี่ยวกับกระบวนการนิเทศแบบคลินิก ผลปรากฏว่ายิ่งครูมีระดับการเปิดใจกว้างมากเท่าใดยิ่งส่งเสริมโอกาสการสื่อสารแบบสองทางกับผู้นิเทศมากขึ้น ส่วนการสอนพบว่าครูจะเปลี่ยนแปลงแนวการสอนจากแบบตรง (direct) เป็นแบบอ้อม (indirect) ด้วย นอกจากนี้เคอร์ยังเสนอแนะว่า ในการให้ความรู้ (educate) เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิกกับผู้นิเทศนั้นควรจะให้ครูเข้าร่วมด้วย ขณะที่ผู้นิเทศจะได้ฝึกฝนเกี่ยวกับทักษะการนิเทศแบบคลินิก ครูก็จะได้พัฒนาความสัมพันธ์อันดีระหว่างเขากับผู้นิเทศไปด้วย (Sullivan: 21)

เฮร์ริค (Herrick 1977 อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2529: 253-254) ได้ศึกษาถึงลักษณะทางลบ และทางบวก เกี่ยวกับประสมการณ์ของครูที่ครูได้รับจากการนิเทศการสอน ผลสรุปของการวิจัยประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศแบบคลินิก คือ ความตื่นกลัวของครูใน

ระยะเริ่มต้น เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอนนั้น ได้ลดหายไป เมื่อการจัดการนิเทศ ได้สนองความต้องการของเขา ช่วยให้เขาได้งอกงามในวิชาชีพในการจัดการเรียนการสอนของเขา

พุดเนล (Putnal 1981: 2420-A) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่เป็นปัญหาต่อการปฏิบัติ การนิเทศแบบคลินิก โดยใช้แบบสอบถามตามความคิดเห็นของครู 248 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 53 คน ปรากฏว่า

1. ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ปัญหาเกี่ยวกับ เวลาที่จะใช้ในการปฏิบัติ การ ซึ่ง เป็นปัญหาที่มีความถี่สูงสุด ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มผู้นิเทศหรือครูผู้สอนในทุกระดับชั้น และไม่ว่าจะ เคยปฏิบัติ การนิเทศหรือรับการนิเทศ เป็น เวลานานหรือไม่ก็ตาม
2. ระยะ เวลาที่บุคลากร เข้าร่วมในกระบวนการนิเทศแบบคลินิก เป็นตัวแปรที่สำคัญตัวหนึ่งในการแบ่งประเภทของปัญหา แต่ระดับชั้นที่สอน และจำนวนปีที่ประกอบอาชีพครูไม่มีความสำคัญ

ฟาสต์ (Faast 1982: 1364-A) วิเคราะห์ประสิทธิผลผู้ประเมินผลการฝึกอบรมครู ในแต่ละขั้นตอน ของกระบวนการนิเทศแบบคลินิก และการประเมินการปฏิบัติงานของครู จำนวน 125 คน พบว่า

1. การวิเคราะห์แผนการสอน ก่อนการฝึกอบรมมีความแตกต่างกับการวิเคราะห์แผนการสอน หลังการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญ
2. เมื่อ เปรียบเทียบกับการวิเคราะห์แผนการสอนของกลุ่มตัวอย่างกับผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏว่า ก่อนการอบรม การวิเคราะห์แผนการสอนของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างจากการวิเคราะห์แผนการสอน ของผู้เชี่ยวชาญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ภายหลังจากการฝึกอบรมแล้ว การวิเคราะห์แผนการสอน ของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างจากของผู้เชี่ยวชาญอย่างมีนัยสำคัญ
3. หลังการฝึกอบรมกลุ่มตัวอย่างประสบความสำเร็จ ในการ เก็บข้อมูลในการสังเกตการสอน สูงกว่าก่อนการอบรม ทั้งนี้โดยศึกษามาจากความถี่ของคำตอบที่ถูก ซึ่งระบุโดยผู้เชี่ยวชาญ
4. หลังการฝึกอบรมกลุ่มตัวอย่างมีความชำนาญในการประเมินนิเทศสูงขึ้นกว่า เดิม

5. ครูผู้สอนรับรู้ว่า ในการประชุมนี้ เทศกลุ่มตัวอย่างลดการใช้อำนาจครอบงำ (dominant) ลดการคัดค้าน (hostile) เพิ่มการยอมตกลง (agreeable) และเพิ่มการหนุนนอม (nurturant)

6. กลุ่มตัวอย่างประเมินครูในสถานการณ์จำลอง ซึ่งถ่ายทำเป็นวิดีโอ เทปต่ำกว่า มาตรฐานทุกข้อกระทง ทั้งก่อนและหลังการอบรม เมื่อ เปรียบเทียบกับการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏว่า ประเมิน เช่น เดียวกัน ยกเว้น เพียง 1 ข้อกระทง เท่านั้นที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินต่ำกว่า

สรุปแล้วโปรแกรมการฝึกอบรม โดยส่วนรวมมีประสิทธิผลดี

โฟเลย์ (Foley 1986: 2821-A) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างเจตคติต่อการนิเทศแบบคลินิกและประสิทธิภาพของพฤติกรรมการสอนการอ่านในชั้นเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา" โดยกลุ่มตัวอย่าง เป็นครู 24 คน และศึกษานิเทศก์ 5 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. เจตคติของครูผู้สอนต่อการนิเทศแบบคลินิกในภาพรวมสูงกว่าเจตคติที่มีต่อองค์ประกอบของวัฏจักรการนิเทศแบบคลินิก กลุ่มครูได้แสดงให้เห็นว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการนิเทศแบบคลินิกและความสามารถในการดำเนินการสอนโดยตรง

2. ศึกษานิเทศก์และครูเห็นด้วยกับความคิดรวบยอดของรูปแบบการนิเทศแบบคลินิก มากกว่ากิจกรรมที่จะดำเนินการในวัฏจักรของการนิเทศแบบคลินิก โดยเฉพาะสิ่งที่ดำเนินการ โดยศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์จะต้องพิจารณาความพร้อมของครูทั้งด้านทักษะและเจตคติขณะที่มีการประชุมปรึกษาหารือ เกี่ยวกับการวางแผนงาน เจตคติของครูเกี่ยวกับการให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นไปในทางดี หากการประชุม เป็นการปรึกษาหารือ เกี่ยวกับการเรียนการสอน

3. หากหน่วยงานใดต้องการสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร เกี่ยวกับการเรียนการสอน และทักษะการนิเทศสำหรับครูและผู้นิเทศแล้ว การนิเทศแบบคลินิกจะให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในการที่จะบรรลุเป้าหมายในการปรับปรุงการเรียนการสอน